

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek och är fritt att använda. Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitized at Gothenburg University Library and is free to use. All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text. This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

Rapport

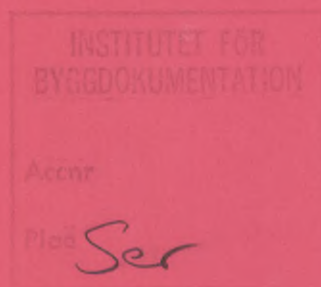
R3:1989

REF/sbl

**Sol – jordvärme för 120
markbostäder i Ytterhogdal**

Förstudie

Roland Zenkert

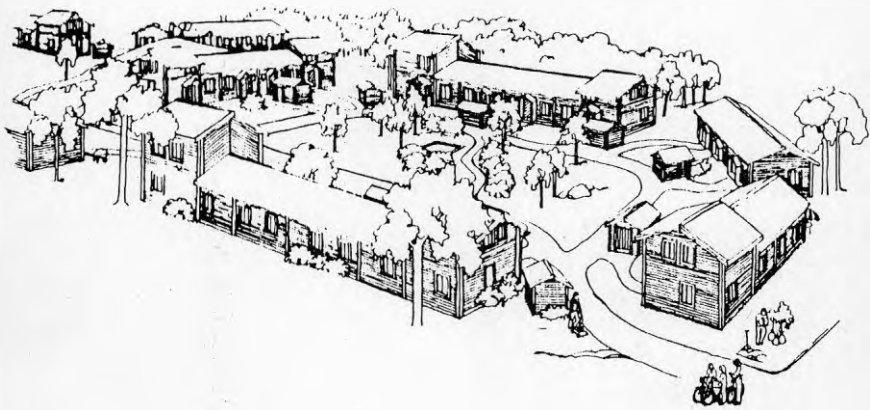

Byggforskningsrådet

R3:1989

SOL - JORDVÄRME FÖR 120 MARKBOSTÄDER I YTTERHOGDAL
Förstudie

Roland Zenkert

Denna rapport hänför sig till forskningsanslag 810002-4
från Statens råd för byggnadsforskning till Swenor
Consulting AB, Täby.

REFERAT

Uppgiftens syfte att i en anläggningsrapport redovisa tillämpningen av sol-jordvärme med system "Backlund" vid byggandet av 120 markbostäder inom Övermo 1:72 i Sveg, Härjedalens kommun, Z-län.

Utvecklingen: Rapporten skall redovisa från idé, förprojektering, förfrågningsunderlag, upphandling, projektering och kostnader. Rapporten utgör förstudie till energiflödesmätningar inom begränsad del av projektet.

En enskild kommun har varit ledande i syfte att dels spara energi, dels minska de boendes kostnader. Allt detta bör komma till andras kännedom. Rapporten bör också följas upp med drifterfarenhetsrapport, där erfarenheter, fel, brister och fördelar redovisas så att kommande tillämpare därav kan lära och dra nytta.

I Bygghörsningsrådets rapportserie redovisar forskaren sitt anslagsprojekt. Publiceringen innebär inte att rådet tagit ställning till åsikter, slutsatser och resultat.

Denna skrift är tryckt på miljövänligt, oblekt papper.

R3:1989

ISBN 91-540-4990-3

Statens råd för byggnadsforskning, Stockholm

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

IDE	1
UPPDRAGET	1
OBJEKTET	1
DIMENSIONERINGSFÖRUTSÄTTNINGAR	3
Systemanalys	3
Jordvärmeugnen	4
Klimatburen	8
Markackumulator	13
Systemets värmefaktor	16
Drift, reglering	16
SYSTEMANALYS FÖR UPPVÄRMNING MED SOL-JORDVÄRME	17
Allmänt	17
Antaget energibehov	17
Värmesystem	17
Klimatbur	19
Energibalans	20
Värmesystemets energiavgivning	20
Samordning	23
Uppskattade kostnader	32
STIFTELSEN HÄRJEGÅRDARS BEDÖMNING OCH FORSÄTTA HANDLÄGGNING	33
UPPHANDLING	33
Upphandlingsform	33
Förfrågningsunderlag	34
BYGGNADSSKEDE	34
Antagande av entreprenör	34
Områdets utformning	34
Projekteringsskede	35
Byggskede	35

Anläggningskostnader för värmeanläggningen	36
Bedömd energibesparing	36
DRIFTSKEDE	38
SAMMANFATTNING	39
Sol-jordvärmesystemet	39
Synpunkter på uppvärmningssystemet för övermon 1:72 i Sveg	39
Ett utvecklingsförslag	40
BILAGOR:	BIL.
Förfrågningsunderlag, EI- och VVS	1
Förfrågningsunderlag för läggning av brineledningar i myr	2
Utdrag av avtal angående upphandling av jordvärmeugnar etc.	3
Områdets utformning	4
Effektbehov	5
Arbetsritningar VVS	6

IDE

I det pågående bostadsförsörjningsprogrammet inom Härjedalens kommun upptogs ett område inom Svegs samhälle, övermon 1:72, för stadsplanläggning. Stadsplanen kom att omfatta en bostadsbebyggelse om ca 120 radhus, ordnade i 7 kvarter enligt illustrationen, fig 1.

Kommunen uppdrog åt sin bostadsstiftelse Härjegårdar att förverkliga projektet.

Inom stiftelsen Härjegårdars styrelse och förvaltning diskuterades inledningsvis om alternativa uppvärmningsformer kunde komma att tillämpas för objektet.

Bakgrunden härtill var dels de höga energikostnaderna och dels att det på marknaden började introduceras intressanta alternativ till olje- respektive eluppvärmning.

Inom kommunen hade utvecklats ett sol- jordvärmesystem av Anders Backlund i Ytterhogdal.

Systemet hade testats en längre tid med goda resultat.

Värmepumpenheten tillverkades i Sveg.

I anslutning till det planerade bostadsområdet ligger ett större myrområde som bedömdes lämpligt som lågenergikälla.

Förvaltningen fick därför i uppdrag att undersöka möjligheterna att tillämpa sol- jordvärme som alternativ uppvärmningsform

UPPDRAGET

Stiftelsen Härjegårdar uppdrog åt Roland Zenkert att tillsammans med Anders Backlund utreda de tekniska förutsättningarna för tillämpning av sol-jordvärme efter det system som utvecklats av A.Backlund.

OBJEKTET

Bostadsområde övermon 1:72 i Sveg, Härjedalens kommun, Jämtlands län i nyproduktion.

Byggnadssätt: Radhus

Antal lägenheter:	64 hyreslägenheter i byggnadsetapp I	
	1 inackorderingshem	"
	1 kvartersgård	"
	1 daghem	"
	50 hyreslägenheter	" 11

Total uppvärmd yta: ca 4500 m²

Planinstitut: Stadsplan, flexibel

Byggherre: Bostadsstiftelsen Härjegårdar, Sveg

DIMENSIONERINGSFÖRUTSÄTTNINGAR

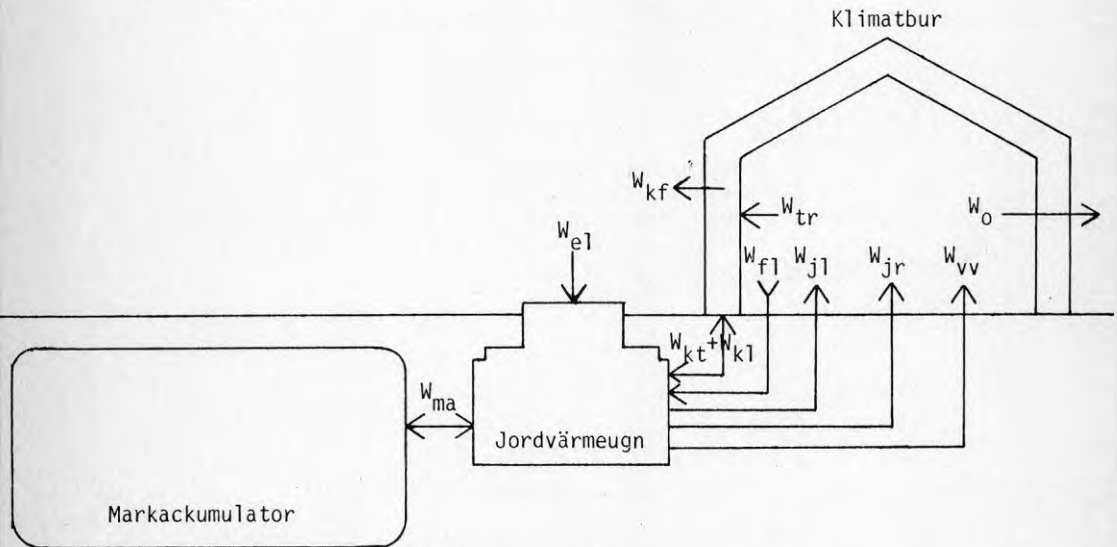
Allmänt

Det av A.Backlund utvecklade värmesystemet består full utbyggt av följande huvuddelar:

- Jordvärmeugn med värmepumpenhet
- Värmeaccumulator i jord eller vatten samt
- Värmeenergisättningsanordning på tak, så kallad klimatbur

Värmesystemet är avsett för uppvärmning av radiator- och tappvarmvatten samt för värmning eller ev. kylning av ventilationsluft.

Systemanalys

- W_{ma} = Energitransport från markaccumulator
- W_{el} = Tillförd energi
- W_{kt} = Från klimatburen avgiven energi för reducering av transm.förluster
- W_{kl} = " " " " " förvärmning av vent.luft
- W_{tr} = Transmissionsförluster från uppvärmningsobjektet
- W_{fl} = Till jordvärmeugn förd termisk energi från frånluft
- W_{jr} = Från " tillförd vattenburen värme
- W_{vv} = " " " energi för tappvarmvatten
- W_{jl} = " " " " " uppvärmning av friskluft
- W_o = Ofrivillig energiförlust via dörrar, fönster och golv minus energitillskott från personvärme, lyse, hushållsmaskiner m.m.
- W_{kf} = Från klimatburen avgiven energi till uppvärmningsobjektets omgivning

Använda samband:

$$W_{ma} = W_{kl} + W_{kt} + W_{jr} + W_{vv} + W_{jl} - W_{el} - W_{fl}$$

$$W_{el} = (W_{jr} + W_{vv} + W_{jl}) / \rho_{vp}$$

$$W_{kt} = W_{kf} - W_{tr}$$

$$W_{kl} = V_l \cdot c_l \cdot \rho_l \cdot (T_b - T_u) \cdot t$$

där V_l = Ventilationsluftutbyte/t.e.
 c_l = Luftens energikapacitivitet
 ρ_l = " densitet
 T_l = Utomhustemperatur
 T_b^u = Brinetemperatur
 t^b = tid

$$W_{tr} = k_y \cdot A \cdot (T_i - T_b) \cdot t$$

där k_y = Ytterfasadens k-värde
 A^y = Totala klimatbursarean
 T_i = Inomhustemperatur

$$W_{fl} = V_l \cdot c_l \cdot \rho_l \cdot (T_i - T_b) \cdot t$$

$$W_{jr} = W_{tr} + W_o$$

$$W_{jl} = V_l \cdot c_l \cdot \rho_l \cdot (T_i - T_b) \cdot t$$

$$W_{kf} = k_k \cdot A \cdot (T_b - T_u) \cdot t$$

där k_k = Klimatburens k-värde från spalt och ut

W_o och W_{vv} är helt beroende av de individuella förhållanden för varje uppvärmningsobjekt.

Jordvärmeugnen

Fig.2

Jordvärmeugnen, dvs värmepumpenheten, är så utförd att den nedgrävd i jord kan placeras utanför byggnaden.

Dess funktion är, kort uttryckt, att höja temperaturen på den energimängd som värmeväxlas till förångaren och uttas genom värmeväxling från kondensorn.

Funktionen blir att uppta, omvandla, reglera och distribuera den vätskeburna värme eller den förvärmade ventilationsluft som behövs vid ett givet behov

Det värmebärande mediet distribueras genom pumpning.

Radiatorerna bör vara av lågtemperaturtyp och parallellkopplade.

Varmvattenberedaren ska utföras dubbelmantlad.

Ventilationen utförs så att tilluften tas in över klimatburen, där den under den kalla årstiden successivt uppvärms till den temperatur som råder i brineledningen. Därefter uppvärms tilluften ytterligare till rumstemperatur vid passage över kondensorn i värmepumpen.

Energien i frånluften återvinnes genom att den får passera över förångaren i kanaler, där värmeväxling sker till de kalla jordvärmeslangarna. Därefter går luften ut genom en kanal i jordvärmeugnen.

Spaltöppningen i takfot anpassas efter den luftmängd som avses uppvärmas av klimatbursröret. Vid behov av stora luftmängder får tilluften vidareuppvärmas efter förvärmning av klimatburen i särskilda värmeväxlare med varmvatten från jordvärmeugnen.

Jordvärmeugnen är uppbyggd av följande enheter:

I en behållare av plåt inryms en komplett värmepumpenhet med kompressor (9), kondensor, förångare m.m.

Vidare inryms cirkulationspumpar för värmeupptagning

resp. värmeavgivning (10)

Värmeväxlare (6)

Luftkanaler (25), (35) och (37)

El-central med styrutrustning (12)

Fläktar för tilluft resp. frånluft

Jordvärmeugnen placeras normalt på utsidan av byggnaden och grundlägges i jord i syfte att minska utrymmesbehovet och buller. Samtliga driftsenheter är placerade i plåtbehållaren och i ett centralt åtkomligt maskinrum (2)

Förångare och kondensor består av kopparrör och går inuti värmeväxlingslangarna till resp. lågenergisystem och radiatorsystem. Ytter- och mellanväggar är isolerade

Det värmebärande mediet i värmepumpkretsen utgörs av freon.

Jordvärmepumpen med funktion för uppvärmning av vatten och ventilationsluft jämte energiåtervinning ur frånluft har provats av Statens provningsanstalt.

FIG. 2

JORDVÄRMEUGN

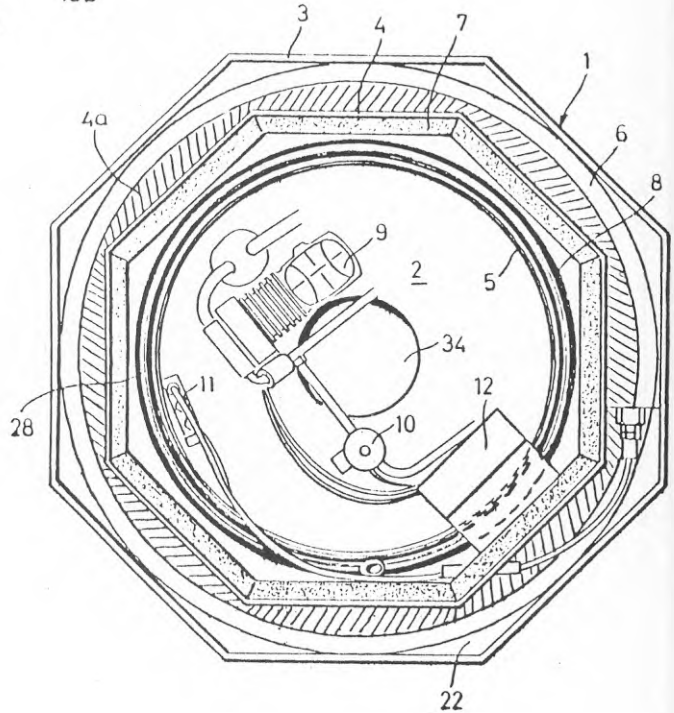
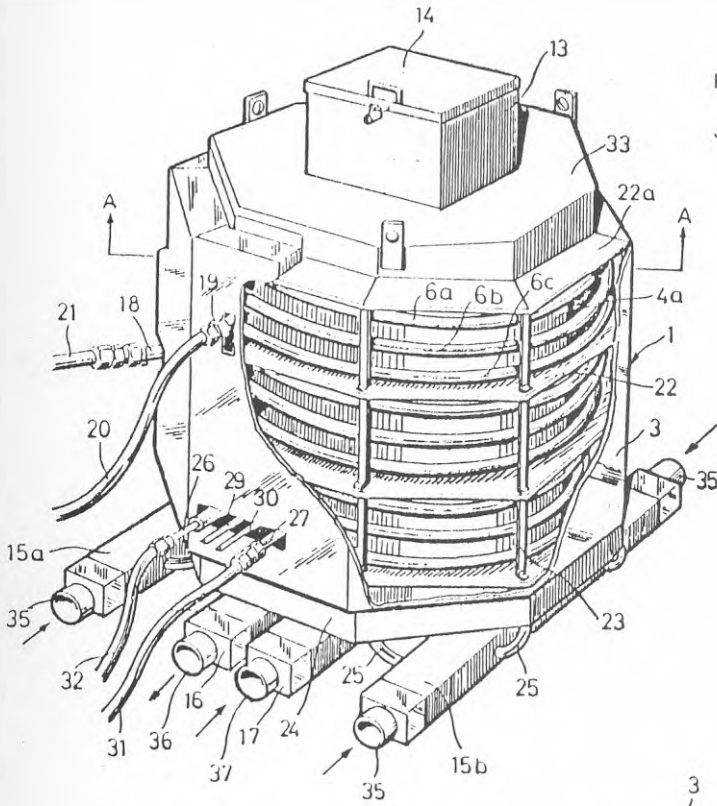

FIG 2

Teckenförklaring

- 1 Ytterhölje av plåt
- 2 Maskinutrymme, åtkomligt utifrån
- 3 Yttervägg
- 4 Mellanvägg
- 5 Innervägg
- 6 Utrymme för förångarenhet med tillhörande värmeväxlarenhet
- 7 Isolering
- 8 Utrymme för kondensorenhet med tillhörande värmeväxlarenhet
- 9 Kompressor
- 10 Cirkulationspump för brinekrets och radiatorkrets
- 11 Expansionsventil
- 12 Elektrisk styr- och reglerenhet
- 13-
- 14 Inspektionslucka
- 15a-
- 15b Inloppslåda för förvärmad tilluft
- 16 Utloppslåda för varm tilluft
- 17 Inloppslåda för varm frånluft
- 18-
- 20 Slangkopplingar
- 21 Ledningar till lågenergikälla
- 25 Fördelningsslang för förvärmad tilluft över kondensorenhet
- 26-
- 27 In- och utloppsledning för radiatorvatten
- 28 Övre del av värmeväxlarrör
- 29 Ledning till varmvattenberedare
- 30 El-anslutning
- 31-
- 32 Returledning för radiatorvatten
- 33 Cirkulationspump för radiatorvatten

Klimatburen

Fig 3

Klimatburen har tre principiella funktioner i värmesystemet

1. Förvärmning av ventilationsluft
2. Reducering av transmissionsförluster
3. Minimering av markackumulatorvolymen

Utformningen kan göras med eller utan förvärmning av ventilationsluften.

Klimatburens förmåga att avge resp. uppta energi erhålles ur följande ekvation:

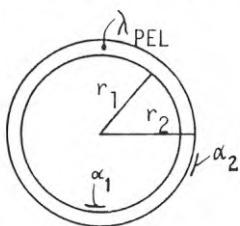

Fig. 4

$$k = \frac{L}{A} \cdot \frac{2 \cdot \pi}{\frac{1}{\alpha_1 r_1} + \frac{1}{\alpha_2 r_2} + \frac{1}{\lambda_{PEL}} \cdot \ln\left(\frac{r_2}{r_1}\right)}$$

L= Löpmeter klimatbursrör

A= Klimatbursarea

r₁= Rörets innerradie

r₂= " , ytterradie

α₁= Värmeövergångskoefficient enl.fig.1

α₂= " " " "

λ_{PEL}= Rörets värmekonduktivitet

Rörens c-c avstånd i klimatburen 8,5 cm och rörmaterial utgörs av PEL-slang 20/16,2 mm NT6

I de fall klimatbursrören är omgivna av luft och luftens strömnings-hastighet är 2,5 m/s är k-värdet således

$$K=20 \text{ w/m}^2 \cdot \text{K}$$

Då klimatbursrören är inbäddade i isoleringsmaterial ökar k-värdet till

$$K=125 \text{ w/m}^2 \cdot \text{K}$$

Ovanstående värden är beräknade med laminär strömning av den värme-bärande fluiden i rören.

Effektkapaciteten blir

$$\frac{dQ}{dt} = k \cdot A \cdot \Delta T$$

där A= klimatbursarean

ΔT= temp.diff. mellan värmebärande fluid och rörens omgivning

Vid dimensionering av klimatburen för förvärmning av ventilationsluft användes följande funktion:

$$A = \frac{\ln \left(\frac{\Delta T_0}{\Delta T_i} \right) \cdot V_t \cdot \rho_l \cdot c_l \cdot \Delta T_h}{k \cdot (\Delta T_0 - \Delta T_i)}$$

- där A = Erfoderlig klimatbursarea
 ΔT_0 = Temp.diff. värmebärande fluid-ute luft
 ΔT_i = " " " -luft från klimatbur
 V_t = Volym ventilationsluft per tidsenhet
 ρ_l = Luftens densitet
 c_l = " energikapacitivitet
 k = Klimatburens värmeavgivande förmåga
 ΔT_h = Temperaturhöjning av ventilationsluften i klimatburen

Om hela taket försetts med klimatbur avgör längden från takfot till taknock värdet på ΔT_i . Av fig.5 framgår att redan vid en taklängd av 3-4 m går ΔT_i mot 0°C .

Nödvändig flödes hastighet för den värmebärande fluiden för att tillföra klimatburen erfoderlig effekt erhålls ur funktionen:

$$V_f = \frac{V_l \cdot \rho_l \cdot c_l \cdot \Delta T_2 + A_t \cdot (k_3 \cdot \Delta T_3 + k_4 \cdot \Delta T_4)}{c_f \cdot \rho_f \cdot \Delta T_1}$$

- där V_f = Fluidens flödes hastighet, totala volymen per t.e.
 c_f = " energikapacitivitet
 ρ_f = " densitet
 V_l = Tilluftens flödes hastighet
 ρ_l = " densitet
 c_l = " energikapacitivitet
 k_3 = k-värde klimatbursspalt - ute
 k_4 = " " -inomhus
 ΔT_1 = Temp.diff.värmebärande fluid - från klimatbur
 ΔT_2 = " ventilationsluft till - från klimatbur
 ΔT_3 = " klimatbursspalt - utomhus
 ΔT_4 = " inomhus - klimatbursspalt
 A_t = Total klimatbursarea

Då $V_f \cdot c_f \cdot \rho_f \cdot \Delta T_1$ är < 0 erhåller fluiden ett tillskott av energi som tillföres markaccumulatorm och/eller jordvärmeugnen.

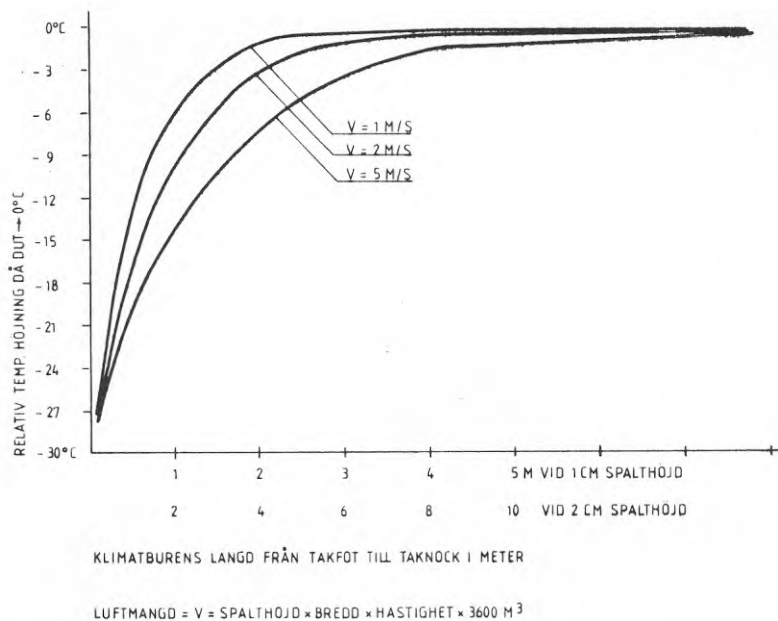
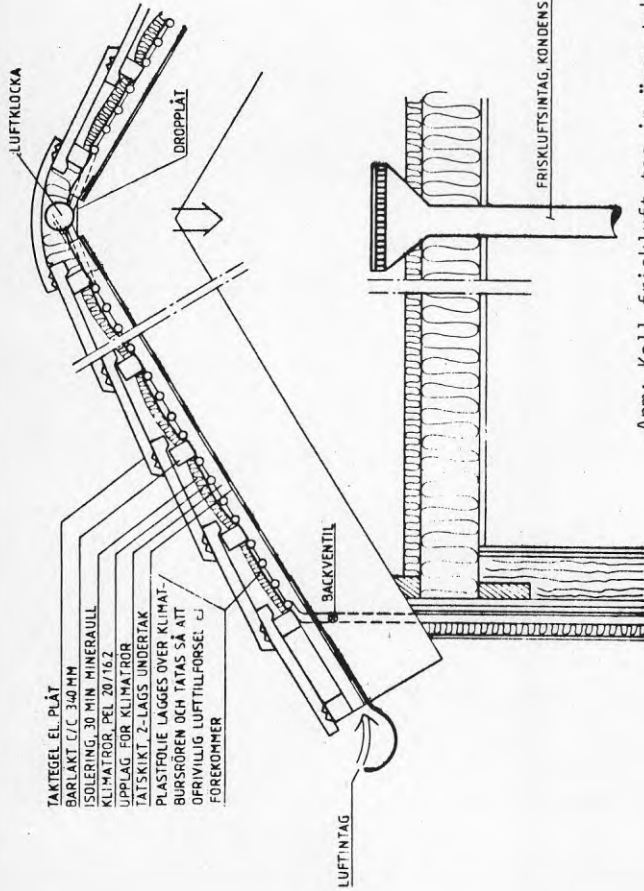

Fig.5
Diagram utvisande kalla tillluftens uppvärmningsförlopp
vid passage över klimatburen

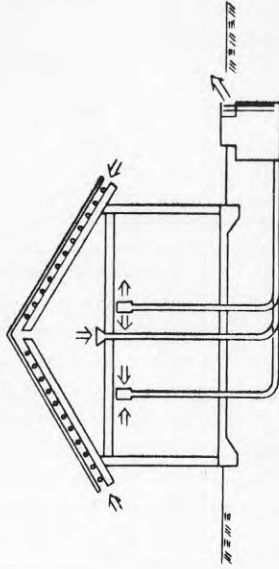

TAK MED KLIMATRÖR

1:5

PRINCIP FÖR VENTILATION MED KLIMATRÖR

Anm: Kall friskluft tas in över tak och förvärmes med klimatrör. I jordugnen uppvärms tilluften till ca 22°C och pumpas in i bostaden. Frånluft skall passera genom jordugn och värmeväxlas med förlängare.

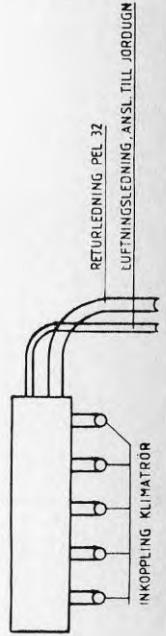
sid.11

ÖVERMON 1:72, SVEG
FÖRVARMNING AV TILLUFT
ÖVER KLIMATBUR

FIG.3A

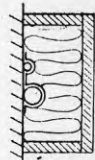
DETAILJ, LUFTKLOCKA

1:5

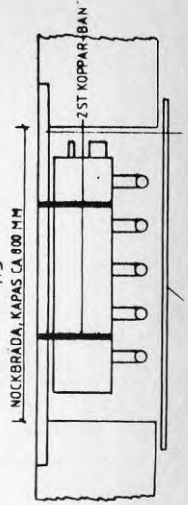
STIGARLEDNING PÅ VÄGG

1:5

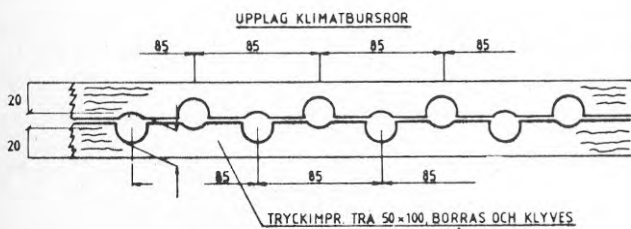
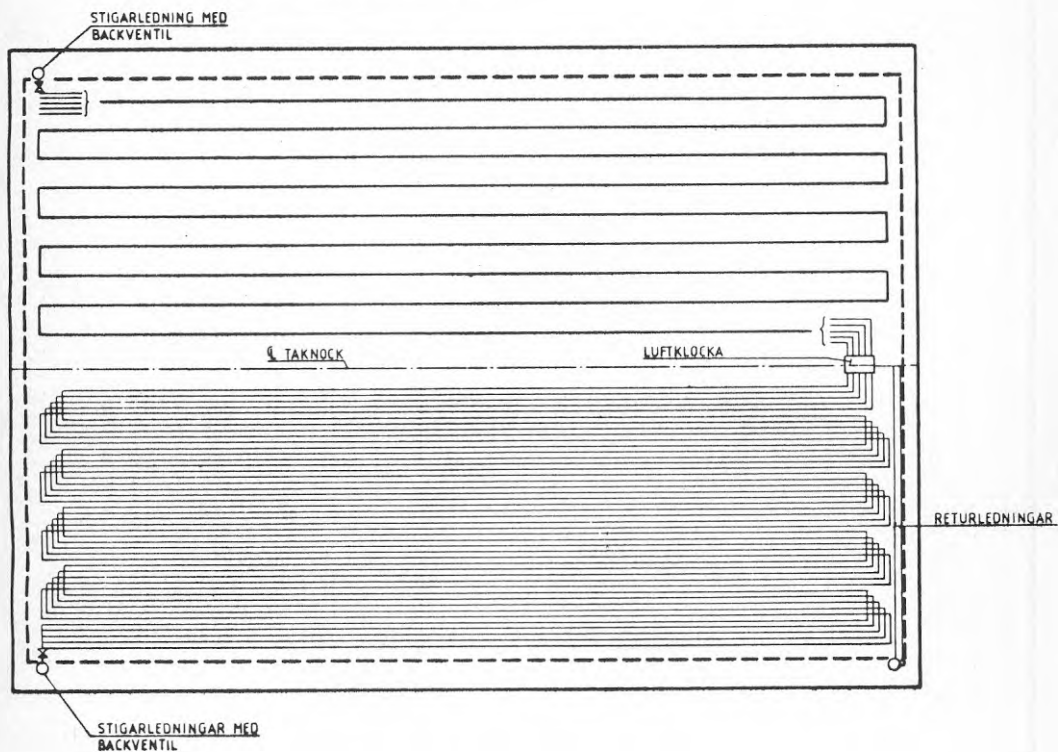

DETAILJ, UPPHÄNGNING AV LUFTKLOCKA

1:5

PLAN AV TAK MED KLIMATBURSRÖR

ÖVERMON 1:72, SVEG
KLIMATBUR PÅ TAK
PLAN

FIG. 3B

Markackumulator

Fig.6

Markackumulatoren bör bestå av ett material med hög vattenhalt, eller med förmåga att binda vatten.

Torv har dessa egenskaper och kan binda upp mot 90 volymsprocent vatten. Detta gäller speciellt om torven är höghumifierad.

Vid hög grundvattennivå, dvs < 1,5 m, kan torven kapillärt tillföra erforderlig vattenmängd så att ett godtagbart energiuttag kan ske.

Vid maximalt energiuttag, dvs. en temperatursänkning av ca 10°C och en fasomvandling vatten → is, erhålles den dimensionerande energikapaciteten till ca 100 kwh/m³år.

För material med lägre vattenupptagningsförmåga eller då grundvattentytan ligger längre under markytan kan detta ersättas av att jorden tillföres vatten genom infiltration.

För energiupptagning resp. avgivning i markackumulatoren användes ett rörsystem med en värmebärande fluid.

Lämpligt rörmaterial är PVC-slang.

Rörens energiupptagningsförmåga erhålles ur funktionen:

$$k = \frac{2 \cdot \pi}{\frac{1}{\alpha_1 r_1} + \frac{1}{\alpha_2 r_2} + \frac{1}{\lambda_{PEL} \ln\left(\frac{r_2}{r_1}\right)} + \frac{1}{\lambda_{is} \ln\left(\frac{r_{is}}{r_2}\right)}} \quad \text{w/m.K}$$

där

- α_1 = Värmegenomgångskoefficient fluid - rör
- α_2 = " " rör - omgivning
- λ_{PEL} = Värmeledningsförmåga för PEL-rör
- λ_{is} = " " för is
- r_1 = Rörets innerradie
- r_2 = " ytterradie
- r_{is} = Isens ytterradie
- k = Rörsystemets energiupptagningsförmåga per löpmeter och temperaturdiff. fluid - accumulator

Vid en isradie av 3 dm erhålles således $k = 4 \text{ w/m.K}$ och utan is erhålles $k = 50 \text{ w/m.K}$. Resultaten förutsätter en laminär strömning i rören.

För att beräkna erforderlig rörlängd användes funktionen:

$$L = \ln\left(\frac{\Delta T_{in}}{\Delta T_{ut}}\right) \cdot \frac{P}{k} / (\Delta T_{in} - \Delta T_{ut})$$

där

- L = Löpmeter rör
- ΔT_{in} = Tem.-diff. fluid till accumulator - accumulator
- ΔT_{ut} = " " från " "
- P = Erforderligt effektuttag ur markaccumulatorn
- k = Enligt ovan

Detta motsvarar en rörlängd av ca 80 m/kw då fluidens flödes hastighet är 0,15 l/s i varje rör, $\Delta T_{in} = 8^\circ\text{C}$, $\Delta T_{ut} = 1^\circ\text{C}$ och fluidens energikapacitet är 3,6 kJ/l, K.

Systemets värmefaktor

Vid dimensionering antas jordvärmeugnen ge en värmefaktor av 2,5 eller högre.

Värmefaktorn blir normalt högre då hänsyn tas till värmeåtervinning ur frånluft och viss transmissionsenergi upptas via klimatburen.

Ventilationsuppvärmningens värmefaktor i det totala systemet erhålles ur sambandet

$$\varnothing = \frac{T_i - T_u}{\frac{T_i - T_b}{\varnothing_{vp}} + \frac{T_b - T_u}{\varnothing_k}}$$

där T_i = Inomhustemperatur $\varnothing$ = Värmepumpens värmefaktor
 T_u = Utomhustemperatur $\varnothing_{vp}$
 T_b = Brinetemperatur (i klimatbur och jordvärmeugn) $\varnothing_k$ = Klimatburens " "
 $\varnothing_v^k$ = Ventilationsluftuppvärmningens värmefaktor

Antag $T_i = 22^\circ\text{C}$, $T_u = -26^\circ\text{C}$, $T_b = 0^\circ\text{C}$, $\varnothing_{vp} = 2,5$ och $\varnothing_k \gg \varnothing_{vp}$.

Detta medför att $\varnothing_v = 5,5$.

För att minska markaccumulatorvolymen tillförs bl.a. frånluftens energiinnehåll från T_i till T_b till accumulatorn via värmeväxling i jordvärmeugn. Detta motsvarar

$$\frac{T_i - T_u}{T_i - T_u} \cdot 100 \%$$

av totala energibehovet för ventilationsluftuppvärmningen.

Drift, reglering

Värmepumpen, radiator- och varmvattencirkulationspumpar styrs efter värmebehovet i bostaden.

Vid låg utetemperatur drivs klimatburen för att förvärma tilluften.

Vid hög utetemperatur, ca $+10^\circ\text{C}$ eller högre, drivs också klimatburen i syfte att tillföra värme till markaccumulatorn, dvs. jordvärmemagasinet.

SYSTEMANALYS FÖR UPPVÄRMNING MED SOL-JORDVÄRME

Allmänt

Stadsplanen för Övermon 1:72 utformades som "flexibel plan", dvs. anbudsgivare har själv att upprätta planlösningar inom planens givna ramar.

Därför fick systemanalysen byggas upp kring antaganden, nämligen

1. Intilliggande myrområde skulle användas som lågenergikälla
2. Husen skulle förses med sk. klimatbur
3. Lägenheterna skulle tillföras värme dels genom radiatorer och dels genom förvärmad ventilationsluft
4. Systemet skulle dimensioneras så att annan tillsatsenergi ej skulle erfordras
5. Analysresultatet skulle utgöra underlag för anbudsinfodran

Systemanalysen har begränsats till att omfatta ett kvarter, och detta fall kvarter A. Här antogs antalet lägenheter kunna uppgå till 16 och med en uppvärmd yta av 90 m² vardera.

Antaget energibehov

Energibehovet beräknades till 25 000 kwh/år, exkl. värme från hushållsel och personvärme. Energitillföret är beräknat utifrån att SBN 75 tillämpas avseende isolering, täthet och luftomsättning. Den årliga energiförbrukningen har uppdelats med 20 % för tappvarmvatten, ca 25 % för uppvärmning av ventilationsluft och ca 55 % för transmissionsförluster.

Energiuttag för tappvarmvatten beräknas jämnt fördelat över året. Energi för uppvärmning av ventilationsluft beräknas jämt fördelat över månaderna september-maj, medan självventilation sker under månaderna juni-augusti.

Transmissionsenergin har fördelats efter klimatdata gällande för Sveg-Östersundsområdet.

Värmesystem

Värmesystemet av följande enheter:

- Jordvärmeugn med värmepumpenhet
- Värmeaccumulator i jord
- Värmeenergiomsättningsanordning på tak, sk. klimatbur

Systemet skall tillföra energi för uppvärmning av radiator- och tappvarmvatten jämte uppvärmning av ventilationsluft.

Dess funktion framgår fig.7

INGÅENDE HUVDKOMPONENTER I SOL- OCH JORDVÄRMESTYMET

JORDVÄRMEGEN BESTÅR AV FÖLJANDE HUVDDELAR:

- KOMPRESSOR (K)
- KONDENSORLEDNING MED FREDN OCH SÅN GÅR INUTI RADIATOR - LEDNING
- MAGNETVENTIL
- FÖRÄNGLEDNING MED FREDN OCH SÅN GÅR INUTI BRINELEDNING (JORDVÄRME- OCH KLIMATBUREN)
- KLIMATBUREN OCH ACCUMULATOR BESTÅR AV:
  - PVC-SLANG MED FROSTVÄTSKA, SK BRINEVÄTSKA
  - RADIATOR-, VÄRMVATTEN- OCH VENTILATIONSLEDNINGAR AV KONVENTIONELL TYP

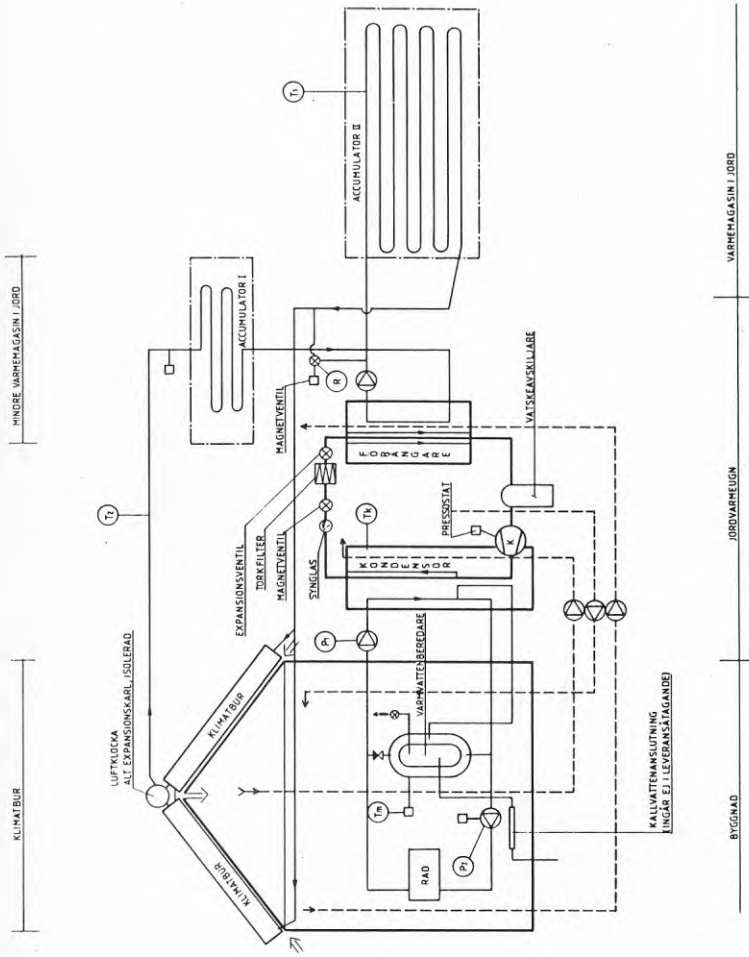
SOBET FUNKTIONSBESKRIVNING

VID DRIFT KOMPRImeras FREDNGASEN TILL HÖGT TRYCK. VÄRVID VÄRME UTVÄCKAS VÄRME ÖVERFÖRES TILL RADIATORLEDNINGAR OCH VÄRMVATTENBEREDARE

DA TRYCKET HÖJKAS VID EXPANSIONSVENTIL AKTYLS FREDNÄTSKAN OCH VID PASSAGE GENOM FÖRÄNGEN VÄRMS GÅSEN TILL KLIMATBUREN OCH ÖVERGÅR TILL GÅSRIK INNAN DEN PÅ RITT PASSERAR KOMPRESSORN

KALL FRISKLUFT FÅS IN ÖVER KLIMATBUREN VÄRVID DENNA FÖRVÄRMS UNDER DEN KALLA ÅRSTIDEN TILL MIN 9°C, DAREFTER TILL JORDVÄRMEGEN SÅSOM FÖR DENNA ÖVERPASSERAR DENNA FÖRÄNGEN TILL KLIMATBUREN ÖVERFÖR VÄRME TILL KLIMATBUREN OCH ÖVERGÅR TILL GÅSRIK INNAN DEN PÅ RITT PASSERAR KOMPRESSORN

UPPFÖR VÄRME FÅS FRÅN LUFTEN UT VIA JORDVÄRMEGENS FÖRÄNGARE DÄR VÄRME I FRÅN LUFTEN ÖVERFÖRES TILL DE KALLA LEDNINGARNA

PARALLELKÖPLADE MARKACCUMULATORER UTÖRES MED LÅGA LÅNGA SLANGLEDOR

REGLERING:

- PRIMÄRVÄRME: R ÖPPNAS OM $T_0 > T_1$
- R STÅNGS OM $T_1 > T_2$ OCH VID $T_1 > +12°C \pm 3°C$

SEKUNDÄRVÄRME: PIPICH PÅSTARTAS OCH STÖPPAS MED ÅRSTÄRHOUSTAT (20-22°C) OCH K-SP STÄNKAR OM $T_k > 50°C$

Jordvärmeugnen enligt fig.2 dimensioneras för en effekt motsvarande behovet för två lägenheter. Ugnen placeras utanför byggnad, grundlagd i jord med endast manlucka synlig ovan mark. Ugnen utrustas för omvandling, reglering och distribution av den luft- och vätskeburna värme som erfodras. Cirkulationspumpar för "kall" och "varm" energitransport, fläktar för värmd friskluft och frånluft jämte elektrisk installation och styrutrustning ingår i värmeugnen.

Inom resp. kvarter dimensioneras värmeanläggningen med två extra jordugnar, en för samlagringseffekter och en för kvarterets behov av tappvarmvatten via en förrådsberedare. Detta synes väl motiverat, dels ur ekonomi- och styrsynpunkt och **dels** för att minimera gångtiderna på övriga ugnar.

Tappvarmvattnet distribueras via övriga ugnar så att rätt temperatur på vattnet erhålles.

Myrområdet, som avses användas som lågenergikälla, ingår i ett större sammanhängande område runt sjön Sandtjärn. Vattenområdet avvattnas enbart genom infiltration i sedimenten mot Ljusnan. Grundvattenytan ligger relativt konstant med ett högsta flöde under snösmältningsperioden.

Myrområdet närmast bostadsområdet har undersökts med avseende på myrjordens mäktighet. Djupsiffrorna redovisas i fig.1. Djupet varierar mellan 0,7 m och 1,5 m där jorden består av en löst lagrad dyjord med en vattenhalt av ca 90 %.

Parkeringsytorna planeras också ingå som energigivare och kan under den varma årstiden överföra värme till myrområdet. Principen redovisas i fig.8.

Genom en samverkan mellan olika energigivare bedöms upptingen av myrjorden tidsmässigt kunna ske samtidigt med naturlig tining.

Klimatbur

Värmeenergiansättningsanordningen på tak, sk.klimatbur, består av PVC-rör utlagda i slingor på undertaken, vilka upptar dels transmissionsenergi från byggnaden och dels energi från sol-uteluft.

Vid höga utetemperaturer och stark solvärme utnyttjas då överskottsenergin för att skapa värmebalans i myrområdet. Detta gäller speciellt under vår och försommar.

Vidare utnyttjas klimatburen för förvärmning av tilluften då utetemperaturerna ligger under 0°C.

Klimatburens utformning framgår av fig.3.

Tilluftens uppvärmningsförlopp vid passage över klimatburen framgår av fig.5.

Energibalans

Använda beteckningar:

A	Klimatbursarea, m ²
c	Energikapacitivitet, kJ
DUT	Dimensionerande utetemperatur, °C
E	Effektbehov, kW
k	Värmegenomgångskoefficient, W/m ² °C
L _q	Luftflöde, m ³ /s
s	Isens smältentalpitet, 92,8 kWh/ton is
	Densitet, kg/m ³
t _{br}	Brinetemperatur, °C
t _i	Dimensionerande inomhustemperatur, °C
t _{ul}	Uteluftens temperatur, °C
V	Jordvärmemagasinetts volym, m ³
W	Energimängd

Byggnads energibehov:

Transmissionsenergin månadsvis erhålles ur sambandet

$$\frac{E}{DUT - t_i} \times 720(t_i - t_{ul}) \quad \text{kWh}$$

Energibehovet för tappvarmvatten erhålles ur sambandet
Ex 720 kWh/mån, där E är effektbehovet för tappvarmvattenEnergibehovet månadsvis för uppvärmning av ventilationsluft
beräknas ur sambandet

$$\frac{l_q \times c \times 720(t_i - t_{ul})}{3600} \quad \text{kWh, där } c=1,19$$

Ekv. kan approximeras till $30 \times (t_i - t_{ul})$ Värmesystemets energiavgivningKlimatburens värmeupptagande förmåga med det utförande som
redovisas i fig.3 erhålles ur sambandet

$$\frac{A(k_i(t_i - t_{br}) + k_y(t_{ul} - t_{br})) \times 720}{1000} \quad \text{kWh}$$

där k_i = värmegenomgångskoefficient för innertak ochk_y = " " " yttertak

Sambandet förutsätter snöfritt tak.

Om taket under värmerören isoleras till ett k-värde på ca
0,2 W/m²°C kan brinerören uppta transmissionsenergi inifrån
på ca 300 kWh/mån vid en brinetemperatur 0°C.Vid en utvändig isolering med k-värdet ca 1 W/m²°C kan brinen
uppta mer än 700 kWh/mån då utluftstemperaturen är ca +10°C.Klimatburen kan således verksamt bidra till att återställa
värmebalansen i myrområdet.

Uttag av energi från myrområdet har beräknats från en 80 % vattenmättad torv.
Det statiska energiinnehållet erhålles ur sambandet

$$W = V \cdot \rho \cdot c \cdot t + \frac{V}{100} \cdot \rho_{is} \cdot c_{is} \cdot t \quad \text{kWh}$$

Andelen av volymen som fryser till is beräknas efter en iscylinder runt resp. brineslang motsvarande halva cc-avståndet mellan brineslangarna. Det termodynamiska tillskottet beräknas till 1,5 W/m²°C av magasinets bottenyta och till 3 W/m²°C av magasinets överyta vid en temperatur över 0°C. Maximala nettoeffektbehovet i värmemagasinet uppgår till 13 kW/jordvärmeugn.

Vid en temperaturskillnad i in- och utgående ledning i jordvärmemagasinet på 5-8°C kan slangen i jordvärmemagasinet uppta en energi av ca 25 W/m slang. Detta ger en slanglängd i magasinet på ca 520 m/jordugn.

Med en fördelning av tre slangar per rörgrav erhålles en rörgravslängd på ca 200 m och jordugn.

Driftsenergin från kompressorer, cirkulationspumpar och fläktar utgör en viss del av totalt överförd energi, normalt ca 30 %. Denna energi återvinnes i form av värme.

Den inkommande friskluften förvärmes över klimatburen och beräknas få en temperatur av ca 0°C eller mer då den når jordvärmeugnen. I jordvärmeugnen uppvärms luften genom värmeväxling och genom kylning av maskiner. Därefter trycks den uppvärmda tilluften in i lägenheten. Värmeinnehållet i frånluften återvinnes genom passage över förångaren.

Luftomsättningen är beräknad till 125 m³/h.

För uppvärmning av luft från ca 0°C till +20°C beräknas energiåtgången till 650 kWh/mån, varav 80 % återvinnes.

Energitillförseln till brineledningarna mellan jordvärmeugnen och värmemagasinet uppskattas ge ett tillskott av ca 2000 kWh/år. En energibalans har upprättats och framgår av fig.8.

Samordning

I syfte att få en acceptabel planering och samordning mellan olika ledningar och kablar inom kvartersmark har plan- och sektionslösningar framtagits.

Denna planering har också skett för att ge anbudsgivare information om tankegångarna kring det nya uppvärmningssystemet.

I fig. 9-14 redovisas plan- och sektionslösningar för ledningsdragning inom kvartersmark.

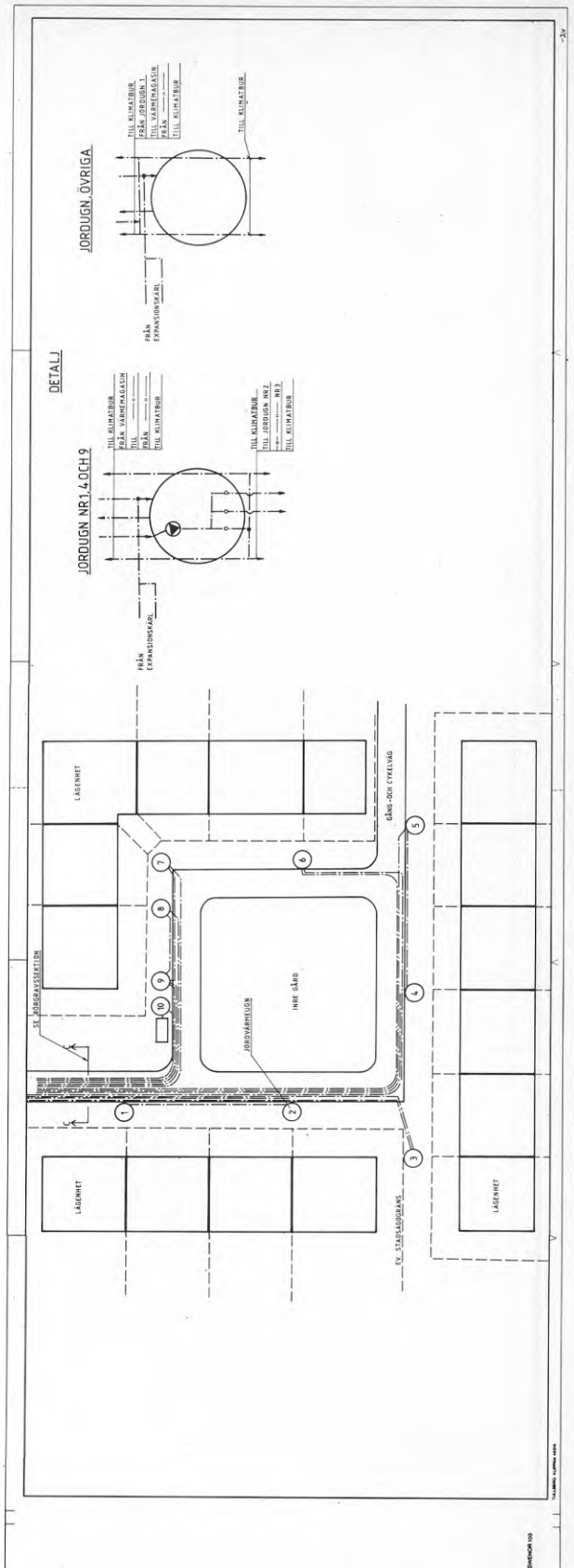
Förslag till utläggning av brineslangar inom parkeringsytor, för upptagning av energi sommartid, redovisas i fig.15.

Erfoderligt myrområde för lågenergiändamål har medtagits i stadsplanen som särskilt område och därmed skyddats.

Myrområdet har uppdelats i lotter, ett för varje kvarter så att det planeringsmässigt ska bli enklare att förlägga ledningar. Uppdelningen framgår av fig.16.

ÖVERMÖN 1:72, SVEG
SAMORDNAD LEDNINGSDRAGNING
INOM KVARTER
JORDVÄRMEUGNAR MED BRINESLANGAR

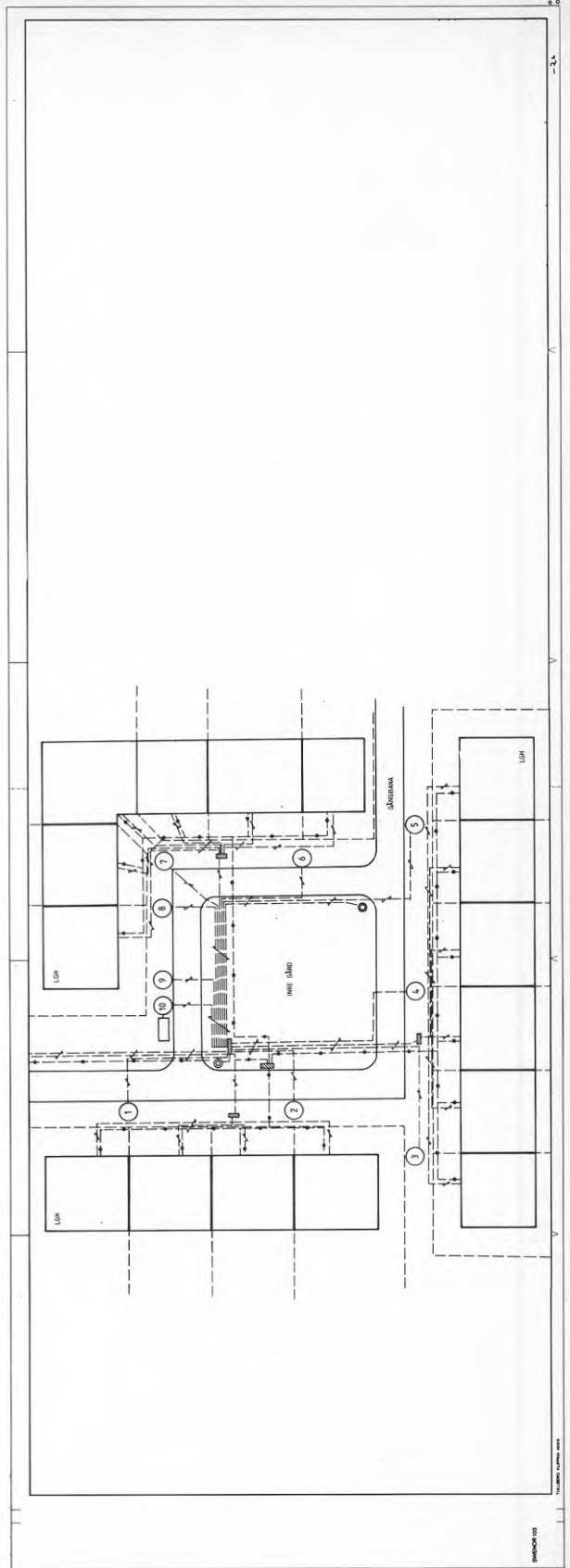
FIG.9

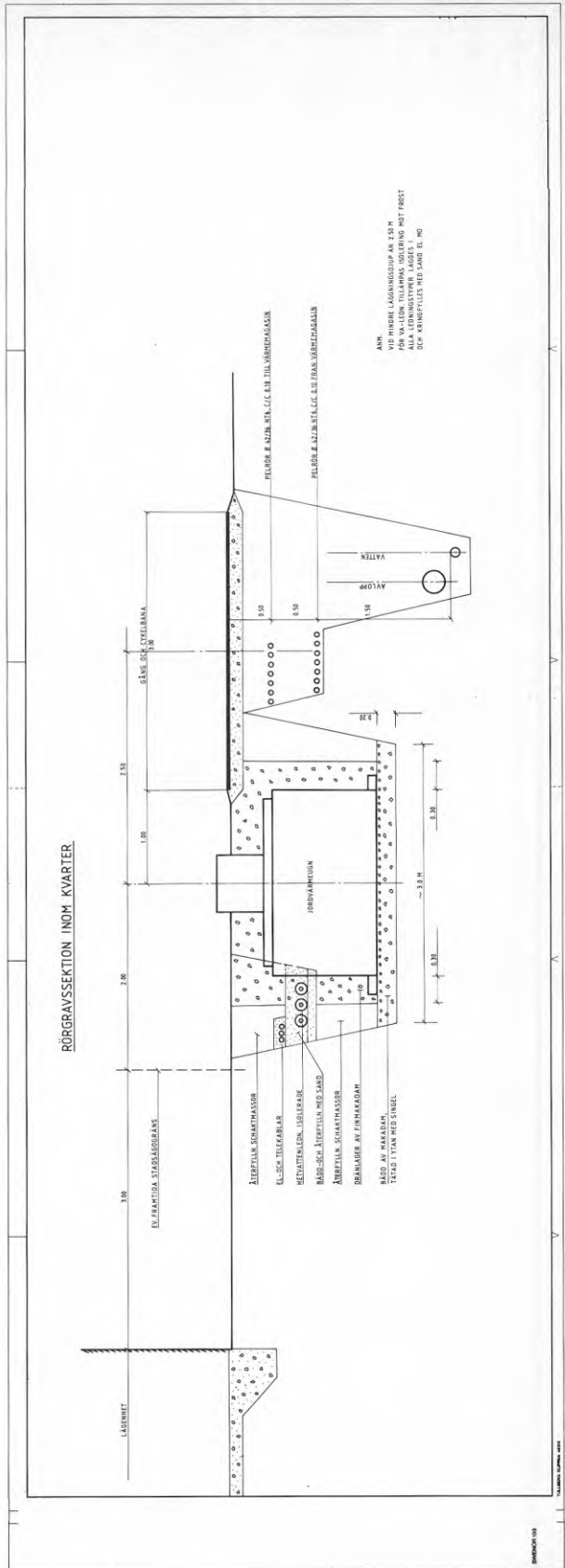
ÖVERMON 1:72, SVEG
SAMORDNAD LEDNINGSDRAGNING
INOM KVARTER
EL- OCH TELEKABLAR

FIG.11

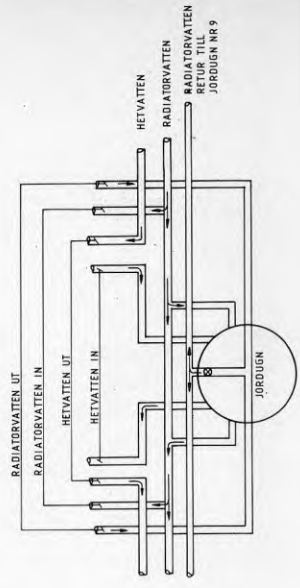

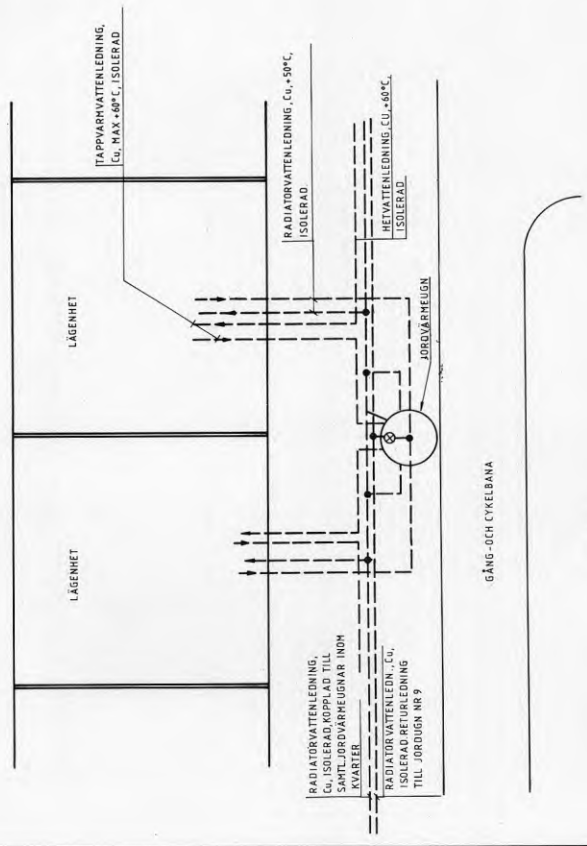
ÖVERMON 1:72, SVEG
 SAMORDNAD LEDNINGSDRAGNING
 INOM KVARTER
 SEKTIONER
 FIG.13

KÖPPLINGSSCHEMA FÖR HETVATTENLEDNINGAR

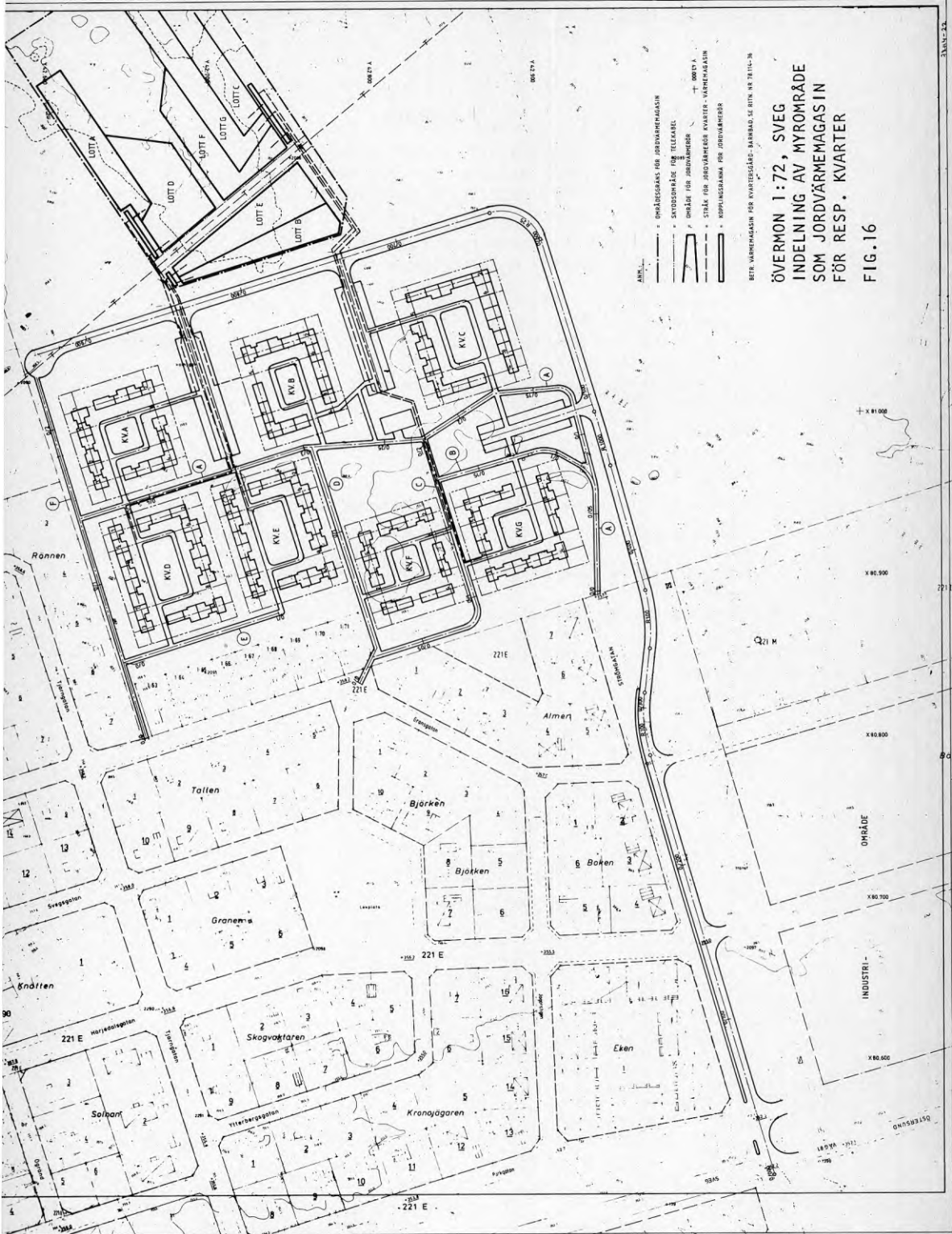

ÖVERMON 1:72, SVEG
RÖRSKEMA JÖRDUGN - BYGGNAD
FIG.14

Uppskattade kostnader

Investeringarna för sol-jordvärmeanläggningen avseende primärvärmen, dvs. exkl. kostnader för VVS-installationer inom byggnad har i 1980-års prisnivå uppskattats till:

Jordvärmerör i värmemagasin (myr)	6.000:-/lgh	
Kulvertledningar för värme inom kvarter	14.000:- "	
Utvändiga jordvärmerör mellan jordugnar och myrområde	5.000:- "	
Klimatbur	5.000:- "	
Jordvärmeugnar jämte installationer, brinevätska och igångkörningar	<u>18.000:- "</u>	52.000:-/lgh

Investeringarna för uppvärmning med konventionell panncentral och oljeeldning har uppskattats till:

Panncentral	7.000:-/lgh	
Kulvertledningar	7.000:-/lgh	
Ventilation	<u>6.000:-/lgh</u>	20.000:-/lgh

En jämförande ekonomisk bedömning på följande antaganden

Energiåtgång:	25000 kWh/år, motsvarande ca 3 m ³ olja/lgh
Energipris:	20 öre/kWh för el och 1.500:-/m ³ för olja
Energikostnadsutveckling:	5 % för el och 10 % för olja
Låneränta:	3 %

Energibesparing för sol-jordvärme: 65 %

indikerar en klar lönsamhet för sol-jordvärmealternativet. Detta gäller både samhällsekonomiskt och för den enskilde hyrestagaren.

STIFELSEN HÄRJEGÅRDARS BEDÖMNING OCH FORTSATTA HANDLÄGGNING

Under utredningsarbetets gång hölls Stiftelsens förvaltning kontinuerligt informerad. Kontakter togs med kommunala förvaltningar, bl.a. angående handläggning av skydd i planinstitutet för myrområdet som var avsett som lågenergikälla, byggnadslovsprövning för uppvärmningssystemet m.m. Därefter presenterades rapporten för Stiftelsen Härjegårdars styrelse.

Styrelsen beslöt efter prövning och kontakter med kommunledningen att uppdra åt sin förvaltning att som en förutsättning i upphandlingen av bostadsområdet övermon 1:72 skall ingå uppvärmning med sol-jordvärme, baserat på den av A.Backlund utarbetade systemet och efter de principer som framlagts i rapporten.

Bostadslånebildens diskuterades ingående med Länsbostadsnämnden i Jämtlands län. Denna ställde sig tveksam till att bevilja lån till det föreslagna uppvärmningssystemet med hänvisning till överkostnaden, som enligt deras uppfattning överskred gällande norm.

Efter samråd med energiexpertis inom Bostadsstyrelsen ansåg sig dock Länsbostadsnämnden ha fått sådan information som erfordrades för att bevilja bostadslån.

UPPHANDLING

Efter det att de principiella besluten förelåg vidtog upphandlingen.

Upphandlingsform

Upphandlingsformen diskuterades ingående eftersom som en förutsättning ingick att A.Backlunds uppvärmningssystem skulle ingå i projektet.

Upphandlingen beslöts få följande form:

1. Uppförande av byggnader med markarbeten, el- och VVS-installationer etc. skulle upphandlas på totalentreprenad, baserad på flexibel stadsplan.
2. Jordugnar jämte montage, uppfyllnad med brinevätska, igångkörning av systemet jämte funktionsansvar, upphandlades direkt av A.Backlunds företag.
3. Schakt och läggning av jordvärmerör i jordvärmemagasin jämte uppfyllnad med brinevätska upphandlas på särskild entreprenad.
Denna typ av arbete ansågs kräva speciella kunskaper, som normalt inte finns hos husbyggnadsföretag.
4. Utbyggnaden skulle ske i två etapper, med kvarter A,B,D och E i etapp ett.

Förfrågningsunderlag

För totalentreprenaden upprättades förfrågningsunderlag för byggnadsarbeten, el- och VVS.

Av bil.1 framgår de speciella krav som ställts på anbudsgivare avseende jordvärmeanläggningen.

För schakt och läggning av jordvärmerör i värmemagasinet upprättades särskilt förfrågningsunderlag avseende de disponibla områden som avsatts för kvarteren A,B,D och E, sammanlagt ca 70 lägenheter.

Den sammanlagda längden brineledningar uppgår till ca 25000 meter. I arbetet ingår material jämte brinevätska och provtryckning, bil.2.

För leverans av jordvärmeugnar jämte montage, igångsättning och funktionsansvar upprättades ett avtal mellan Stiftelsen Härjegårdar och Sun Air Energy AB.

Utdrag av avtalet framgår av bil.3.

BYGGNADSSKEDE

Antagande av entreprenörer

Som totalentreprenör antogs:

Bröderna Öhmans Byggnads AB i Ljusdal på grundval av lägsta anbud och vinnande utformningsförslag för området pch med

EVC EL och VVS-center AB i Ljusdal som underentreprenör för el- och VVS-arbeten.

För schakt och läggning av jordvärmerör i värmemagasin antogs Anders Backlund, Kent Grip och Gunder Grip i Ytterhogdal.

Områdets utformning

Bil.4

Lägenhetsfördelning:

1 1/2 r.o.k.	21 st á 50 m2 lghyta	18 %	1050 m2
2 r.o.k.	45 st á 62 m2 lghyta	39 %	2790 m2
3 r.o.k.	39 st á 79 m2 lghyta	34 %	3081 m2
4 r.o.k.	9 st á 97 m2 lghyta	8 %	873 m2
Inackorderingshem	1 st		195 m2
Daghem	1 st		215 m2
Kvartersgård	1 st		116 m2
			<u>8320 m2</u>

Inom etappen I bygges kvarteren A,B,D och E jämte inackorderingshem, daghem och kvartersgård.

Projekteringskede

Bil.5

Vid beräkning av transmissionsförluster har följande k-värden använts:

Tak	0,14 W/m ² °K
Golv, yttre randfält	0,37 "
Yttervägg	0,26 "
Ytterdörr	1,0 "
Fönster	2,0 "

Dimensionerande rumstemp.	+20 °C
DUT	-30 °C

Radiatorer dimensioneras inom temperaturområdet 55-35 °C, vilket innebär större radiatorytor mot konventionell uppvärmning

Effektbehoven för ventilation:

Medeltal per lägenhet	0,85 kW
Inackorderingshem	4,7 kW
Daghem	5,9 kW
Kvartersgård	4,7 kW

Luftflödet beräknas efter 35 l/s (125 m³/h)

Byggskede

Bil.6 redovisar de arbetsritningar som i princip gällt för produktionen av värmesystemet.

Byggnadsarbetena har i övrigt följt det normala mönstret för en bostadsproduktion av denna art.

Schakt för brineledningar i jordvärmemagasinet utfördes med en traktorgrävare med monterat band över ett mellanhjul.

Schaktgraven utfördes med 80 cm bredd, vilket medgav att två rör lades i bredd och på tre nivåer.

Kopplingsrännan utfördes enligt det schema som redovisas i bil.6.

På grund av höga grundvattenlägen kom jordugnarna att placeras på högre nivåer än som var ursprungligt tänkt.

Efter att värmeanläggningen tagits i bruk och injusterats överlämnades SOL-JORDVÄRME-anläggningen till Stiftelsen Härjegdårdar.

Anläggningskostnader för värmeanläggningen

Entreprenadens kostnader för VVS och värme har uppdelats enligt nedan:

Arbete	kostnad/lgh	
Sanitet	9.800:-	
Värme	8.340:-	
Kulvertledningar, värme	13.925:-	
Utvändiga jordvärmeledningar	5.700:-	
Klimatbursinstallation	5.140:-	
Ventilation för uppvärmning	4.525:-	
Jordvärmerör i myr	5.500:-	
Jordvärmeugn, inkl.brinevätska, igångsättning och funktionsansvar	18.340:-	
Projektering	<u>1.000:-</u>	72.270:-/lgh
Härtill kommer kostnader för upprättande av principritningar och därmed sammanhängande utredning för system A.Backlund		
		<u>1.050:-/lgh</u>
	Totalt	73.320:-/lgh

Bedömd energibesparing

På grundval av investeringskostnaderna och aktuella energikostnader har en energisparkalkyl upprättats som en jämförelse med ett likvärdigt objekt med konventionell uppvärmning.

Jämförelse-

objekt:	Embarbo i Ljusdal		
	Typ: Gruppbebyggelse, 108 lgh, markbostäder		
	Uppvärmning: Centralvärme från oljeeldad panncentral		
	Prisnivå: mars 1980, uppräknad med 5 %		
	Kostnader:		
	Invändiga VVS-arbeten	14.500:-/lgh	
	Kulvertledningar för värme	4.460:-/lgh	
	Panncentral	6.000:-/lgh	
	Projektering	<u>500:-/lgh</u>	25.460:-/lgh

I jämförelseobjektet ingår inte ventilation, varför kostnaderna här för uppräknats med 7.000:-/lgh

Det ger en total kostnad av 32.460:-/lgh

För övermon 1:72 bör kostnaderna för den utredning som låg till grund för Stiftelsen Härjegdars beslut, underlag för förfrågningsunderlag m.m., inte medräknas vid en energibesparingskalkyl, då dessa närmast är att hänföra till utvecklingskostnader.

Överkostnaden för värmeanläggningen vid övermon 1:72 blir 39.810:-/lgh

Kalkylförutsättningar:

Energiåtgång:	25.000 kWh/år eller ca 3 m ³ elningsolja/år
Energipris:	20 öre/kWh för el och 1.500:-/m ³ för olja
Energikostnads- utveckling:	5 %/år för elenergi 10 %/år för eldningsolja
Låneränta:	3 %
Kalkylränta:	6 %
Kalkyltid:	15 år
Energibesparing:	Jämförelseobjekt: 0 % Övermon 1:72: 65 %

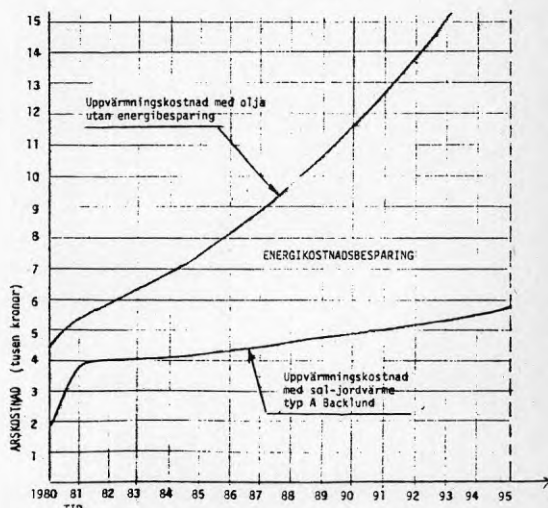
Nuvärdesberäkning

År	Jämförelseobjekt		Övermon 1:72		Betalnings- överskott kr.	Nuvärde kr.
	Olja kr.	Ränta kr.	El kr.	Ränta kr.		
1981	4.500:-	975:-	1.750:-	2.168:-	1.557:-	1.480:-
82	4.950:-		1.835:-		1.922:-	1.710:-
83	5.445:-		1.930:-		2.322:-	1.950:-
84	5.990:-		2.025:-		2.772:-	2.190:-
85	6.590:-		2.125:-		3.272:-	2.454:-
86	7.245:-		2.235:-		3.817:-	2.672:-
87	7.970:-		2.345:-		4.432:-	2.970:-
88	8.770:-		2.460:-		5.117:-	3.223:-
89	9.645:-		2.585:-		5.867:-	3.462:-
1990	10.610:-		2.715:-		6.702:-	3.753:-
91	11.670:-		2.850:-		7.627:-	4.042:-
92	12.840:-		2.995:-		8.652:-	4.326:-
93	14.125:-		3.145:-		9.787:-	4.600:-
94	15.535:-		3.300:-		11.042:-	4.858:-
95	17.090:-		3.465:-		12.432:-	5.221:-
					<u>Summa</u>	<u>48.911:-</u>

Jämförelsen visar således att betalningsöverskottet för sol-jordvärme blir större än merkostnaden för investeringen

Fig.17

Energikostnadsutveckling enligt kalkylförutsättning för uppvärmning med olja resp. sol-jordvärme

DRIFTSSKEDE

I samband med igångsättning av värmesystemet uppstod kondens på vindsutrymmen där förvärmad uteluft passerat klimatburen. Orsaken härtill var för låg luftomsättning i hela utrymmet på grund av att luftpumpen, som var placerad i jordvärmeugnen, ej var dimensionerad härför.

Efter att luftpumpen monterades på vindsutrymmet upphörde problemen.

I driftsskedet har skador på radiatorerna uppkommit.

Skadan bestod av att det uppstod hål i radiatorplåten mitt för inloppen. Orsaken härtill är under utredning.

Hetvattenkulverten byttes ut från metalledning till PEX-rör, närmast av ekonomiska skäl. I den pågående utredningen undersöks om det genom diffusion i PEX-rören kan ha ökat syrehalten i vattnet och därmed bidragit till skadorna.

I en jämförande undersökning av sambandet mellan korrosion på radiatorer och material i kopplingsrör, utförd av Tormod Kelén, visar att korrosion kan uppstå i radiatorer med kopplingsrör av polymermaterial.

Mätning av energiflöden, temperaturvariationer m.m. för olika delar av värmesystemet, liksom fördelning av energiförbrukning och driftserfarenheter, redovisas av Byggforskningsrådet i särskild rapport.

SAMMANFATTNING

Sol-jordvärmesystemet

Sol-jordvärme har i sig många fördelar. Kombinationsmöjligheterna är många. Förutom från direkt solvärme via solpaneler kan värmen tas ur jordsediment, från sjö och hav, från berggrunden, från grundvatten etc.

Tillgång till lågenergikällor är i stort sett obegränsad, och detta gäller inte minst längs Sveriges långa kustlinje och dit befolkningen också är koncentrerad.

I fig.18 visas energibehoven för en lägenhet i projekt Övermon 1:72, fördelade på transmission, ventilation och varmvatten.

Här framgår klart att elbehovet vid maximalt effektuttag endast uppgår till 30-35 %. Det ger således mycket klara fördelar mot t.ex. uppvärmning med direktverkande el, som sammantaget erfordrar hög belastning på elkraftproduktionen under den kalla årstiden.

Sol-jordvärme kan amplieras i direkt anslutning till uppvärmningsobjektet och kräver därför ej långa och dyrbara distributionsledningar.

Synpunkter på uppvärmningssystemet för Övermon 1:72 i Sveg

Det initiativ som togs av Stiftelsen Härjeggårdar med att praktiskt prova och tillämpa alternativa energiformer för uppvärmning av bostäder var utmärkt.

Stiftelsen har utöver för Övermon tillämpat uppvärmning med sol-jordvärme på en rad både befintliga och nya bostadsområden.

I det utredningsarbete som föregick beslutet om att använda just A.Backlunds värmesystem, fanns en hel del osäkra faktorer. Några av dessa ska här belysas, nämligen

1. Praktiskt tillämpbara dimensioneringsgrunder fanns ej att tillgå vid tiden för utredningsarbetet. Detta gäller speciellt hur mycket energi som kan uttas ur olika jordar, med varierande vattenhalt etc. Likaså är det mycket komplext att dimensionera energitillgången ur en lågenergikälla av jord där uttag görs över året med alla de variationer i temp. snötäcke etc. Därför tvingades man till att göra vissa antaganden och som säkerhet överdimensionera lågenergikällan.
2. Små eller stora värmepumpar diskuterades. Ett fåtal värmepumpar med större effekt hade sannolikt varit att föredra. Drifftider, ledningsdragningar, underhåll m.m. hade sannolikt därmed minskat. För byggnadsetappen II kom dock större värmepumpar till användning.

Entreprenadformen kom också att diskuteras ingående. De grundläggande frågorna var om anbudsgivande företag innehade kompetens att dels dimensionera värmeanläggningen och dels att anläggningen skulle fungera bra under drift. A.Backlund kom att få funktionsansvaret för att erforderlig värme under alla situationer kunde tillföras, men funktionsansvaret för att alla komponenter i systemet samverkade på avsett sätt gick inte att få. Det synes därför angeläget att både byggare och byggherrar förfogar över dokumenterad kompetens över hela värmeområdet så att värmeanläggningar av denna typ får god funktion.

Ett utvecklingsförslag

Fig.19

För att dimensionera en värmepumpinstallation optimalt, både när det gäller befintliga som nya objekt, bör vara att värmepumpen arbetar mot ett värmelager, som kan utgöras av en isolerad varmvattentank.

Utformningen innebär, att under normala temperaturområden, arbetar värmepumpen mot varmvattentanken, där värmeväxling sker i undre delen av tanken. Värmen stiger uppåt i tanken och där värmeväxling sker mot radiatorer och tappvarmvatten. Det kylda radiatorvattnet inkommer i undre delen av tanken.

Under den kallaste temperaturperioden kan, om värmepumpen ensam ej klarar värmetillförseln, tillskottsvärme från t.ex. vedpanna eller likn. tillföras så att värmebehovet uppfylles.

För att inte skada värmepumpens förångarmedia, avstänges vattentillförseln med en magnetventil då temperaturen blir för hög.

Systemet med varmvattentank ger sannolikt att jämnare värme- flöde och mindre drifttid för värmepumpen. Samtidigt medger det möjlighet att använda tillskottsvärme under kalla perioder så att värmepumpen kan användas även i befintliga objekt som från början dimensionerats med mindre radiatorer.

För uppvärmning med enbart varm tilluft är systemet också tillämpligt.

Klimatburen i system A.Backlund bör också kunna utformas med alternativa användningsområden. Detta gäller speciellt för befintliga objekt där det kan uppstå svårigheter att bygga in en klimatbur i tak. Här kan solfångare enklare byggas in som tak över garage eller uppföras separat och fungera för värmelagring eller direkt som lågenergikälla.

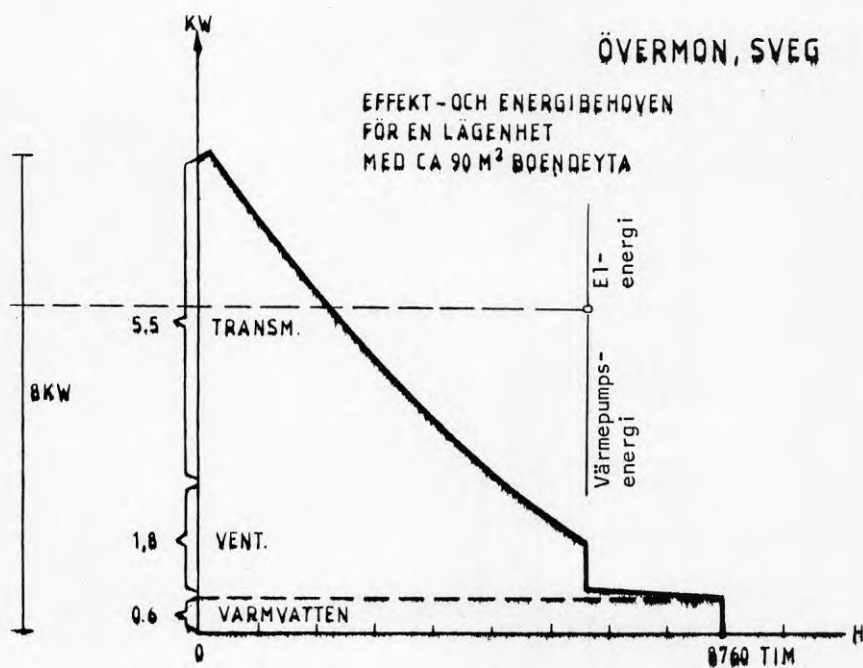

FIG. 18

6.2 Servisledningar allmänt

Kraftleverantören och televerket skall i god tid före påbörjandet av markarbetena underrättas om tidplan för utförandet av markarbetet så att samordning kan ske före arbetets påbörjande.

6.21 Servisledningar, kraftleverantören

Kraftleverantör är Härjeåns Kraft AB, Box 129, 829 00 SVEG, tel 0680/117 00, kontaktman Ivar Svensson.

Lägenheter

För lägenheternas elmätare skall fasadmätarskåp placeras infällt eller utanpåliggande på resp. hus med gemensamt skåp för två mätare vid sammanbyggt hus.

Servisledningar inom bygnadsområdet skall förläggas och levereras av entreprenören.

Omfattning, fördelning och dimensionering av servisnätet skall utföras i samråd med kraftleverantören och redovisas på anbudsgivarens situationsplan.

Jordvärmeugnar

Kraftmatningen och elmätningen av jordvärmeugnar kvartersgård och gårdsbelysningsstolpar skall utföras helt skilt från lägenhetsanläggningen.

Kraftleverantören förlägger och levererar serviskabel till kvartershus där separat elcentralrum anordnas för servis- och fördelningscentral med gemensam elmätare för ovan redovisade anläggningsdelar.

Från fördelningscentral skall huvudledning utgå till kabelskåp inom resp. kvarter där varje jordvärmeugn var för sig skall avsakras och matas med egen huvudledning från kabelskåpet.

Omfattning och fördelning av huvudledningsnätet skall utföras i samråd med kraftleverantören och redovisas på anbudsgivarens situationsplan.

Kraftleverantören förbehåller sig rätten att med anbudsgivarens situationsplan som grund uppdelat objektet på flera elmätningar.

1980.04.22

6.6Jordvärmeugnar

Till jordvärmeugnarna skall följande ledningar förläggas

- styrledning för varvtalsregling av ventilatonsfläkt
- huvudledning kraftmatning, se även 6.2
- larmledning för externlarm

I entreprenaden ingår leverans av tyristorregulator för motoreffekten min 100 VA.

Placeras i kök.

Larmanläggning se 64.63.

Samtliga ledningar avslutas med ca 1,5 m ledningslängd inom jordvärmeugnens ytterhölje. Inkoppling ingår ej i entreprenaden.

För dimensionering och samordning av ledningsinstallationen skall Sun air Energy AB, Box 450, 831 01 Östersund, kontaktas.

Kontaktmän: Klaes Lif   063/12 57 50
              Anders Backlund   0680/600 55

Övermon 1:72 Sveg

52/56/6 TAPPVARMVATTENLEDNINGAR - JORDVÄRMELEDNINGAR -
RADIATORVÄRMERÖR I TOMTMARK

Angivna koder hänvisa till VVS AMA 72.

Allmänt

För yttre tappvarmvattenledningar, jordvärmelidningar och radiatorvärmelidningar gäller av Swenor Consulting AB upprättat PM för MARK-STANDARD med därtill hörande principritningar.

Specifikation av principritningar dat. 80-04-22

Tabell 78.114-21

Uppdelning av värmemagasin för resp. kvarter,
plankarta -22

Principritningar för jordvärmeanläggning:

Placering av jordvärmeugnar och dragning av jordvärmerör i kvarter	-24
Hetvatten-, vatten- och avlopp i kvarter	-25
El- och telekablar i kvarter	-26
Koppling av radiator- och tappvarmvattenledningar	-27
Dragning av ventilationskanaler	-28
Dragning av jordvärmerör	-29
Ventilationskanaler i golv och mark	-30
Rörgravssektion A-A och C-C	-31
" " B-B	-32
Jordvärmerör inom p-område	-33
Kopplingsschema av jordvärmerör vid myr	-34
Kopplingsränna vid myr	-35
Jordvärmerör för kvartersgård och barnbad	-36

Entreprenören skall dimensionera ledningssystemen i samråd med Sun Air Energy AB och har nämnda företag fullt funktionsansvar för jordvärmeugnar med jordvärmesystem.

Uppfyllnad av jordvärmerör med frostskyddsmedia ombesörjes av Sun Air Energy AB med medverkan av entreprenören.

Intrimning av jordvärmeugnar med kringsystem utföres av Sun Air Energy AB.

Jordvärmeugnar monteras av Sun Air Energy AB, anslutande rör-system utföres av entreprenör.

Samtliga rörledningar provtryckes genom entreprenörens försorg.

Leverans och läggning av jordvärmerör i magasin (myr) ingår i annan entreprenad.

Övermon 1:72 Sveg

- I RÖRLEDNINGAR M M
 II RÖRLEDNINGAR MARK

Jordvärmerör

Jordvärmerör mellan kopplingsrännor vid jordvärmemagasin och jordvärmeugnar samt mellan jordvärmeugnar och ledningar i mark till klimatburar utföres av PEL-rör NT6 och enl. I2.6321. Ledningarna dimensioneras av Sun Air Energy AB. Vid läggning av rörstråken användes minsta möjliga kopplingar.

Inlagda kopplingar i ledningar från värmemagasin skall noggrant markeras på relationsritningar och bör kopplingar insättas parallellt där rörstråken följer varandra.

Tappvarmvattenledningar

Samtliga i mark förlagda tappvarmvattenledningar och VVC-ledningar skall utföras av Gränges Metallverken AQUAWARM enl. I2.3621. Endast härtill framtagna specialrördelar får användas.

Ledningarna dimensioneras enl. VA-byggnorm dimensionering göres i samarbete med Sun Air Energy AB så att dessa får underlag till bestämmande av VVC-pumpar. Samtliga ledningar provtryckes.

Varje hus skall förses med huvudavstängningsventil placerad i jordvärmeugn.

Sekundärvärmerör (Radiatorvärme)

Samtliga markförlagda rör för radiatorvärmekretsar utföres av Gränges Metallverken AQUAWARM enl. I2.3621.

Endast härtill framtagna specialrördelar får användas. Ledningarna dimensioneras i samarbete med Sun Air Energy AB så att cirkulationspumpar blir rätt valda.

Samtliga ledningar provtryckes.

BARNBAD (Alternativ)

I närheten av kvartershus planeras uppförande av barnbad utförd i betong och med en volym av ca 50 m³.

Anbudsgivare skall offerera detta bad alternativt.

Badet skall vara kompletterat med reningsverk placerat i Kvartershusets VVS-central.

Reningsverket skall även innehålla cirkulationspump, klordoseringsutrustning samt värmeväxlarenhet med anslutning till jordvärmeugnar för Kvartershus.

Anläggningen utföres med erforderliga påfyllnads-, cirkulations- och tömningsledningar.

Övermon 1:72 Sveg

56

VÄRME

Angivna koder hänvisa till VVS AMA 72

Funktionsöversikt

Husen skall förses med varmvattenradiatorer för uppvärmning. Radiatorerna dimensioneras enl. s.k. lågtemperatursystem.

Värmedmedia alstras i jordvärmeugnar placerade i mark utanför byggnad och betjnas varje jordugn 2 hus.

På varje byggnads yttertak utföres sol- och transmissionsupptagare, s.k. klimatbur bestående av PEX-rör utlagda i slingor. Slingorna anslutes till jordvärmeugnar enl. principritningar upprättade av Swenor Consulting AB.

Sekundärsystemet skall vara pumpvarmvatten och skall lämpligt expansionsystem utföras.

Cirkulationssystemet för radiatorer skall vara 2-rörs.

Dimensionering av ledningar utföres av entreprenören i samarbete med Sun Air Energy AB så att dessa kan dimensionera lämplig cirkulationspump.

Temperaturreglering sker via till jordvärmeugnsystemet hörande rumsgivare.

För individuell reglering av rummen skall radiatorer vara utrustade med termostatventiler.

Radiatorer skall i huvudsak placeras under fönster.

Radiator-kretsarna förses med påfyllnadsanordningar.

Dimensionerande data

Högsta tillåtna värmeegenomgångskoefficienter enl. SBN 1975 33:21.

Dimensionerande yttertemperatur - 30 °C.

Driftstemperatur radiator-krets + 55-35 °C.

Högsta driftstryck radiator-krets 0,15 m Pa.

BeskrivningRörledningarVärme-kulvert från jordvärmeugnar

Värme-kulvert-rör utföres av Gränges Metallverken AQUAWARM enl. I2.3621.

Övermon 1:72 Sveg

Radiatorkretsar inomhus

Cirkulationsledningar utföres av gängade stålrör enl. I2.2111
alt mjukglödgade svetsade stålrör enl. I2.2152.

Dolda ledningar isoleras enl. K8.1145
Ytbeklädnad Mantel 85/165.

Synliga ledningar utom kopplingsledningar isoleras enl. K8.1145
Ytbeklädnad enl. K8.1245.
Isolertjocklek: serie 23

Ledningar för klimatbur

På yttertak förlagda ledningar för klimatburen utföres av
Wirsbo-PEX-rör 22x3,0.
Rören skall täcka hela taket och skall röråtgången beräknas till
ca 12 löpmeter per m³ yttertaksyta.

Rören monteras i speciälläckt med urfräsning för fixering av rören
enl. typritn. 78114-37.

Uppfyllnad av rören för klimatburarna med frostskyddsmedia ombesörjes av Sun Air Energy AB med medverkan av entreprenören.

Apparatförteckning, kortfattad

Cirkulationspumpar ingår i jordugnsleverans.
Temperaturreglerutrustning ingår i jordugnsleverans.
Expansionssystem med säkerhetsutrustning för samtliga kretsar.

Avluftningsanordningar.

Påfyllningsanordningar.

Avtappningsanordningar.

Erforderlig armatur för gruppavstängning och inreglering.

Radiatorer för vatten enl. R6.6114 typ Fellingsbro.

Radiatorerna skall levereras färdigmålade och med termostatventiler typ Danfoss.

Inkoppling av varmlufts batterier och reglerventiler m m som kan komma i fråga under kap. 57 Luftbehandling, gäller Kvartershus, Barnstuga samt Inackorderingshem.

I övrigt utföres värmeinstallationerna enligt normal standard.

57 LUFTBEHANDLING

Övermon 1:72 Sveg

Angivna koder hänvisa till VVS AMA 1972

Allmänt

Luftbehandlingsinstallationer dimensioneras enligt SBN 67 kap 36, SBN 75 och Supplement nr 1 till SBN 75.

Samtliga ingående sakvaror skall placeras så att de är lätt åtkomliga för inspektion och service.

Max ljudnivå 35 dB (A)

Lufthastigheter inom vistelsezoner får ej överstiga 0,2 m/s vid + 20° C

Byggnaderna skall uppvärmas med varmvattenradiatorer.

Apparater för regler- och ventilation skall märkas med skyltar i vit plastlaminat med svart mellanlägg.

Instruktioner innehållande kompletta underlag för det kontinuerliga underhållet samt reservdelsförteckning skall ingå i Vent-entreprenaden.

Samtliga delflöden samt totalflöden skall uppmätas med den för varje mätpunkt mest lämpliga mätutrustningen.

Protokoll upprättas över samtliga flödesmätningar .

Ventilationsanläggningarna skall överlämnas till beställaren i komplett och funktionsdugligt skick och med all apparatur rengjord, approved och injusterad senast till slutbesiktningen.

FunktionsöversiktLägenheter

Samtliga lägenheter skall förses med mekanisk till- och frånluftsventilation enl. s. k. system "A. Backlund"

Se även till förfrågningsunderlaget hörande principritningar nr. 78.114-28 t. o. m. 78.114-30, upprättade av Swenor Consulting AB och dagtecknade 80-04-22.

Till skillnad från principritningar skall återluften från lägenheterna kanaliseras direkt från frånluftsdonen till jordvärmeugnar.

Förvärmd tilluft tillföres resp. lägenhet via tilluftskanal från tilluftsfläkt ingående i jordvärmeugn.

Tilluftsdon monteras lämpligen i överkant garderob eller dyl. centralt belägen inom resp. lägenhet.

Frånluft från resp. lägenhet avledes via injusterbara frånluftsdon i bad,- toalett- och klädvårdsrum.

Torkskåp i klädvårdsrum anslutes frånluftsdon via dragavbrottsventil. Mellan frånluftsdon och i jordvärmeugn ingående frånluftsfäkt drages kanaler enligt efterföljande.

Fläktar i jordvärmeugnar är varvtalsreglerade meddelst tyristorer som monteras invid spis i kök.

Beräkning av tryckfall och flödesmängder utföres av entreprenör i samarbete med jordvärmeugnsleverantören så att denne kan leverera kapacitetsanpassade fläktar.

Köken skall förses med spisfläktar med fettfilter och varvtalsreglerade motorer.

Övermon 1:72 Sveg

Spisfläktar kanalanslutes till ovan yttertak monterad takhuv. Kanal från köksfläkt förses med rensluckor i samråd med skorstensfejarmästare.

Förutom till- och frånluftskanaler utföres även kanaler för friskluft förlagda i mark och under platta, se principritning 78.114-28. Vid projektering skall samarbete upprättas med Sun Air Energy AB så att systemet blir utfört i enlighet med system "A. Backlund". Funktionsansvaret för jordvärmeugnar och systemet som sådant åvilar Sun Air Energy AB.

Kvartersgård, Barndaghem och InackorderingshemTyp av Ventilation

Mekanisk till- och frånluft varvid tilluften skall vara förvärmad med till tilluftsaggregaten kopplade varmvattenbatterier, dimensionerade för lågtemperatursystem (värmemedium från jordvärmeugnar).

Ledningsnät (Kanaler, Kanalisolering)

Till- och frånluftskanaler utföres huvudsakligen av förzinkad stålplåt enligt kod T7.111 resp. T7.211.

Markförlagda kanaler för lägenheter utföres av plast enligt kod I2.6111.

Markförlagda till- och frånluftskanaler till lägenheter isoleras med 30 mm rörskålar av mineralull enligt K8.1141 kompletterad med ytbeklädnad enligt K8.1233.

Övriga kanaler isoleras enligt gällande bestämmelser.

Rensdon i rensningspliktiga kanaler placeras enligt överenskommelse med Skorstensfejarmästare.

Övermon 1:72 Sveg

58 STYR OCH REGLER

Allmänt

Tillluftsaggregat skall förses med komplett styrutrustning med styrventil (monteras av VS-entr.) spjällmotor, temperaturgivare, frysskydd, flödesvakt och reglercentral. Anbudsgivare skall ange fabrikat å styrutrustning.

Start och stopp av aggregat skall ske via tidur med dag- och vecko-skiva.

Aggregat avsedda för kortvarigt nyttjande startas och stoppas med delst timer inställbara mellan 0 - 4 timmar.

Tidur och timer skall ingå i styr- och reglerentreprenaden.

Frånluftsfläkt skall vara av typ takfläkt monterad på härför avsedd takgenomförning.

Frånluftsfläkt startas och stoppas i samband tillhörande tilluftsaggregat.

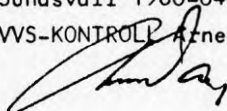
Fläkt för toalett o dyl. skall gå kontiunerligt, ev. på halvfart nattetid

Tekniska data:

Eldata 380V 3-fas 50 Hz
Dut - 30° C

Sundsvall 1980-04-22

VVS-KONTROLL Arne Dahl

ÖVERMON 1:72, SVEG

FÖRFRÅGNINGSUNDERLAG

till entreprenad för läggning av jordvärmerör i värmemagasin (myr).

INBJUDAN

Stiftelsen Härjegårdar i Härjedalens kommun inbjuder härmed till anbudsgivning för schakt och läggning av jordvärmerör i värmemagasin till sol-jordvärmeanläggning för planerat bostadsområde, inom övermon 1:72, Svegs samhälle.

INNEHÅLL

Förfrågningsunderlag

Översigtskarta över Sveg

Ritningar:

	Nr.
Ytjordsundersökning	78.114-5
Värmemagasin för resp.kvarter	-22
Kopplingsschema av jordvärmerör vid myr, rörgravar-detalj	-34
Kopplingsschema och förläggning av jordvärmerör vid myr	-35

ALLMÄN INFORMATION

Inom fastigheten övermon 1:72 i Sveg avser Stiftelsen Härjegårdar låta uppföra ca 120 lägenheter i två etapper.

Fastställd stadplan föreligger.

Uppförandet av byggnader och markarbeten är utlämnat på anbudsgivning för upphandling på totalentreprenad.

Uppvärmning av byggnaderna avses ske med sol-jordvärme, varvid den norr om området belägna myren kommer att användas som värmemagasin.

Den första byggnadsetappen omfattar kvarteren A,B,D och E, tillsammans ca 70 lägenheter. Byggnadsarbetena beräknas påbörjas under oktober-80. Anbudsgivning för dessa arbeten skall vara inne till den 30 juni 1980.

Härjedalens kommun bygger ut matargatan i hela sin längd under sommaren-80.

ENTREPRENADENS OMFATTNING

Schakt för och läggning av jordvärmerör inom värmemagasin (myr) för på ritning 78.114-22 markerat område för lott A,B,D och E.

Grundförhållanden

Inom området för värmemagasinet har sticksondering utförts som anger djupet av myrjord-dytorv och som redovisas på ritning 78.114-5.

Här anges även det område av myren som inte är bevuxen med tallskog samt område med vattenyta.

Grundvattenytan ligger i ytan av den fria myrytan. Grundvattenytan står i direkt förbindelse med vattenytan i den intilliggande Sandtjärn. Den del av myren som inte är skogsbeväxt är lös och i de centrala delarna kan man med svårighet gå. Vattenhalten här torde ligga mellan 80-100 %.

Inom de övriga delarna av värmemagasinet är marken skogsbevuxen med i huvudsak tall med varierande stamdimensioner.

Torvlagret varierar mellan 0,4- 0,9 m.

Över hela området underlagras torven-dytorven av sand. Sandlagrets mäktighet är icke undersökt.

Vattendjupet i de öppna vattenspeglarna varierar mellan 0,3-0,5 m.

Beräknad mängd av rörgrav och rörmaterial

I samband med förprojekteringen och på grundval av förutsättningar i stadsplan, lägenhetsstorlekar m.m. har förutsatts att 1 jordvärmeugn skall betjäna två lägenheter. Härutöver skall finnas två jordvärmeugnar extra för varje kvarter.

Varje jordvärmeugn behöver ett värmemagasin på ca 200 m:s längd rörgrav eller ca 160 m² magasinnya, allt under en förutsättning att slangarna kan läggas på de djup och med den inbördes fördelning i rörgrav som redovisats på ritning 78.114-34.

Med hänsyn till blivande totalentreprenörs tekniska utformning av byggnader, lägenhetsstorlekar m.m. kan ovanstående förutsättningar komma att justeras.

Anbud skall därför uppdelas i två delar:

dels röjning och stubbbrytning av de områden som är skogsbevuxna och med de ytor som framgår av ritning 78.114-22 för värmemagasin för lott A,B,D och E och

dels schakt för och läggning av jordvärmerör för samma lotter och med nedanstående rörgravslängder

Lott A	2000 m rörgrav	6000 m Pel-slang
Lott B	1800 m "	1800 m "
Lott D	2200 m "	6600 m "
Lott E	2200 m "	6600 m "

Mängden schakt av rörgrav och Pel-slang skall vara reglerbart intill 20 % tillkommande resp. avgående mängd i förhållande till ovan angivna.

Läggning och material

Vid drift kommer jordvärmerören att uppta energi från mark och vatten i myren. Därvid kommer i en cirkel runt rören vattnet att frysa till is.

Det är därför viktigt att rören placeras i rätt höjd i rörgrav och att sidoavståndet mellan rörgravarna hålls till 0,8 m.

Rörens läge i rörgrav, sidoavstånd mellan rörgrav m.m. framgår av ritning 78.114-34-35.

Jordvärmerör skall bestå av Pel-slang, $\emptyset$ 40/36 NT6. Slang får icke skarvas i rörgrav utan skall läggas i hel längd.

Slangarna uppdrages och framdrages till den på ritning 78.114-35 i sektion visade kopplingsrännan plus 1 m.

För att jordvärmerören skall kvarligga på rätta nivåer i rörgrav skall dessa fixeras. Förslag härtill redovisas på ritning 78.114-34. Invid kopplingsrännan skall jordvärmerören märkas för identifikation.

Hjälpmedel

Stiftelsen Härjegårdar tillhandahåller blivande entreprenör måttsatta ritningar över rörgravars läge och från vilka utsättning skall ske av entreprenören.

För utsättning skall användas av kommunen utlagda polygonpunkter. Befintlig telekabel, som korsar området, kommer att i marken utsättas av Televerket. Entreprenör ansvarar för att kabeln icke skadas och ersätter ev. skador till Televerket på egen bekostnad. Telekabeln får korsas antingen över eller under kabeln på sätt att kabeln icke rubbas i sitt läge.

Bodar, upplag m.m. får anordnas endast inom området för lott A, B, D och E. Tillfart till området sker på matargatan.

Telefon, el-ström, vatten m.m. anskaffas och betalas av entreprenör.

Anbuds avgivande

Anbud skall avgas på av anbudsgivare ställt förslag till utförande. Arbetsmetod skall redovisas i anbudet.

Anbudet skall omfatta det under "Beräknad mängd etc..." angivna mängder inkl. utsättning, förankring av jordvärmerör, uppdragning av jordvärmerör till kopplingsrännan, provtryckning av ledning och återställande av entreprenadområde.

Fällning av träd och omhändertagandet av gagnvirke sker genom beställarens försorg och tillfaller denne. Träd därutöver får icke fällas utan beställarens medgivande.

Blivande entreprenör skall vara beredd påbörja arbetena under oktober månad 1980 och skall entreprenaden i sin helhet vara färdig för slutbesiktning under april månad 1981.

Personuppgifter

Byggherre och beställare är: Stiftelsen Härjegårdar

Adress : Medborgarhuset, 829 00 SVEG. Tel.0680/11240

Beställarens ombud : Göran Busk

Anbudsförfrågningar : Roland Zenkert, Swenor Consulting AB
tel. 08/768 02 35

Kontroll : Kontroll kommer att ske dels av beställaren och
dels av Sun Air Energy AB som har funktions-
ansvar för sol-jordvärmeanläggningen

Sun Air Energy AB ombud : Anders Backlund, Ytterhogdal. Tel.0680/60055

Anbuds avlämnande

Anbud avgas i tillsluten brevöversändelse och skall vara

Stiftelsen Härjegårdar tillhanda senast den 30 juni 1980 före kl.16.00.

Kuvertet märkes "Anbud övermon. Jordvärmerör i myr".

Förslag till arbetsmetod

I samband med förprojekteringen har Stiftelsen Härjegårdar låtit utreda sättet att schakta och lägga rör i myr. Utan förbindelse lämnas nedan en kort redogörelse för denna utredning.

Då myren inom den icke skogbeväxta delen är mycket blöt och mjuk är en tänkbar metod att

1. Ta bort stubbar och rötter innan tjälen kommer och jämna till tuvor. Ris och stubbar kan lämpligen flisas för att jämte överbliven material från tuvor fyllas i de delar av värmemagasinet som har öppet vatten.
2. I samband med att frosten kommer packas området lätt med t.ex. snöscooter så att tjälen lätt kan tränga ned. Därefter hålles området väl snöröjt.
3. När tjälen trängt ned tillräckligt sågas spår i isen, breda noga för att jordvärmerören skall kunna läggas. Härtill kan användas en maskin med kedjegrävare som med vass kedja kan såga i is.
4. Då marken består av torv torde jordvärmerören i en max.15 cm rörgrav kunna fixeras med sand. Vid upptining kommer sedan rot-systemet att växa över rörgraven och ytterliggare bidra till att fixera rören. Rörgraven över översta jordvärmeröret kan då återfyllas med den upptagna myrjorden.

SWENOR CONSULTING AB

ÖVERMON 1:72, SVEG
 BOSTADSOMRÅDE
 SOL- JORDVÄRMEANLÄGGNING
 ETAPP I

AVTAL

mellan STIFTELSEN HÄRJEGÅRDAR, nedan kallad beställare, och SUN AIR ENERGY AB, nedan kallad leverantör, avseende leverans av jordvärmeugnar inkl. montage, uppfyllnad av sol- jordvärmesystemet, igångsättning och funktionsansvar för uppvärmning av bostäder och lokaler inom Övermon 1:72, etapp I.

AVTALETS OMFATTNING

Övriga berörda parter vid utbyggnaden av bostadsområde Övermon är: Br. Öhmans Byggnads AB, Ljusdal, som totalentreprenör och Kent Grip, Gunder Grip och Anders Backlund som entreprenör för schakt och läggning av jordvärmerör i värmemagasin (myr). Leverantörens arbete omfattar leverans av jordvärmeugnar med tillhörande utrustning, inkoppling av ledningar i jordvärmeugnar, uppfyllning av lågenergisystemet med frostvätska samt igångsättning och intrimning av värmesystemet.

Totalentreprenören lägger ledningar fram till jordugn, utför schakt för och nedsättning av jordugn och utför efter inkoppling återfyllning runt jordugn.

Av totalentreprenören upprättade ritningar och handlingar avseende sol- jordvärmeanläggningen skall godkännas av leverantören. Leverantörens arbete skall bedrivas i samarbete med entreprenörerna och utföras enligt av totalentreprenören upprättad tidplan. Vidare ingår i leverantörens åtagande att upprätta driftsinstruktioner samt åta sig funktionsansvar för anläggningen.

SOL- JORDVÄRMEANLÄGGNINGENS OMFATTNING

Uppvärmning med sol- jordvärme skall genomföras inom etapp I, omfattande kvarteren A,B,D och E, tillsammans ca 70 lägenheter. Därtill skall kvartersgård och barnbad uppvärmas med sol- jordvärme.

LEVERANS AV JORDVÄRMEUGNAR

Specifikation på jordugnarnas tekniska data, effekt, typ n.m., framgår av bilaga 1.

Antalet jordugnar per kvarter skall i princip motsvaras av 1 jordugn per ca 150 m² uppvärmt yta eller 1 jordugn/2 byggnader(lgh:er) jämte 2 extra jordugnar, varav en är avsedd för samkörning med övriga jordugnar för uppvärmning av radiatorvatten och en jordugn för uppvärmning av tappvarmvatten.

För kvartersgård och barnbad skall antalet jordugnar anpassas efter det sammanlagda effektbehovet.
 Jordugn skall grundläggas ovan grundvattenytan med bädd och kringfyllning enligt ritning 78.114-32.
 Till skydd mot rostangrepp skall hölje till jordugn ytbehandlas med epoxitjära eller vinyltjära.
 Leverans av jordvärmeugnar skall omfatta fullt färdig enhet med all tillhörande utrustning och ske fritt arbetsplatsen och i enlighet mellan beställaren och totalentreprenören fastställd tidplan.

DIMENSIONERING OCH KONTROLL AV SOL- OCH JORDVÄRMEANLÄGGNINGEN

Dimensionering och kontroll skall ske enligt följande:

1. Totalentreprenören dimensionerar och projekterar sol- jordvärmeanläggningen. Likaså framräknas energibehov av denne.
2. Beställaren granskar upprättade ritningar och handlingar, samt upprättar energibalans, som visar att tillgänglig energi i värmemagasin, erhållen energi från klimatbur och energiåtervinning i ventilationsluft är tillräcklig under rådande klimatförhållanden i Sveg. Vidare skall av energibalansen framgå värmerörslängder i värmemagasin för resp. jordugn.
3. Leverantören godkänner ritningar och handlingar rörande sol- jordvärmeanläggningen samt VVS, vilka påverkar energibalans och funktion.
4. Leverantören tillställer beställaren uppgift om att resp. jordugns effekt överstiger effektbehovet vid -30°C UT .
5. Beställaren genomför tillsammans med entreprenörerna täthetsprovning av samtliga i sol- jordvärmeanläggningen ingående ledningar enligt gällande normer och föreskrifter. Provningsintyg tillställs beställaren. Täthetsprovning skall utföras efter kringfyllning men före återfyllning av ledningsgrav.

MONTAGE

Leverantören utför inkoppling av samtliga till jordvärmeugnen framdragna ledningar och kanaler, inkoppling av elektriska ledningar jämte inkoppling av styr- och reglerutrustning inom jordugn, allt i fullt färdig skick fram till vätskeuppfyllnad.
 Sammankoppling av jordvärmerör inkl. montage av ventiler i kopplingsrännan vid värmemagasin (myr) utföres av totalentreprenören.

VÄTSKEUPPFYLLNAD AV SOL- JORDVÄRMESYSTEMET

Leverantören tillhandahåller och fyller sol- jordvärmesystemet med frostvätska samt ventilerar bort all luft så att hela systemet blir

vätskefyllt.

Frostvätskan skall bestå av vatten och industrisprit med blandningsförhållandet 4:1 (25 volymsprocent industrisprit). Uppfyllnad av radiator- och tappvarmvattensystemet utföres av totalentreprenören.

IGANGSÄTTNING - INTRIMNING

Leverantören utför kvartersvis igångsättning av sol- jordvärmeanläggningen till full drift. Härvid skall värmesystemet provas under rådande belastningsförutsättning. Temperaturer och flöden i de olika energibärande medierna mätes. Därefter justeras anläggningen för full drift.

Därefter skall leverantören vid 4 olika årstidstillfällen kontrollera och om så erfordras justera värmeanläggningen.

Vid dessa tillfällen skall av beställaren utsedd driftspersonal medverka

MÄRKNING, DRIFTS- OCH SKÖTSELINSTRUKTIONER

Leverantören utför för driften erforderliga märkningar av ledningar, ventiler, pumpar, motorer m.m., så att driftspersonalen via driftsinstruktioner kan genomföra nödvändiga reparationer och justeringar. Vidare upprättar leverantören driftsinstruktioner för hela anläggningen, omfattande flödesscheman, kopplingscheman, styr- och reglerinstruktioner, vätskekontroller, temperaturkontroller, instruktioner för maskiner, motorer m.m.

Till driftsinstruktionen skall biläggas broschyrer och instruktioner från tillverkare.

FUNKTIONSGARANTI

Leverantören lämnar följande garantier:

1. Ett års garanti på maskinell och elektrisk utrustning enligt "Allmänna bestämmelser för leverans och montage av maskiner samt annan mekanisk och elektrisk utrustning etc.", NML 71.
2. Fems års garanti avseende rostskydd på jordugns hölje och bärande stomme. Garantin skall ha samma innehåll och mening som den garanti JH-Produktion lämnar leverantören avseende samma rostskydd.
3. Garanti att årlig energibalans erhålles. Härvid skall gälla att temperaturen i uppvärmd lokal skall uppgå till +20°C vid -30°C UT. Garantin skall gälla under två uppvärmningssäsonger. Uppnås ej full värme i lokal åtager sig leverantören bekosta och inmontera elektriska droppvärmare så att full värme till +20°C erhålles vid -30°C UT.

SAKERHET

Leverantören lämnar garanti enligt vad säjs under "Funktionsgaranti". Garantin skall uppgå till 10 % av totala betalningssumman fram till godkänd slutbesiktning och därefter med 5 % av betalningssumman under garantitiden. Beställaren innehåller 10 % av fakturerade belopp intills leverantören överlämnar godkänd bankgaranti.

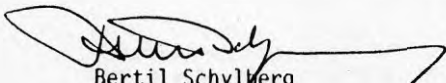
BETALNING

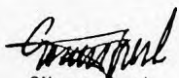
KONTROLL

Beställaren åtager sig genomföra kontroll av totalentreprenörens arbete vad avser sol- jordvärmeanläggningen och därmed sammanhängande funktioner. Leverantören skall före totalentreprenörens igångsättning av berörda arbeten godkänna dimensioneringar, ritningar och beskrivningar avseende sol- jordvärmeanläggningen.

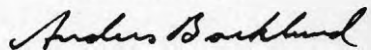
Av detta avtal har två likalydande exemplar upprättats och utväxlats. Avtalet äger sin giltighet efter det att båda parter undertecknat detsamma.

Sveg den 1 december 1980
STIFTELSEN HÄRJEGÅRDAR, SVEG

Bertil Schyllberg
ordförande

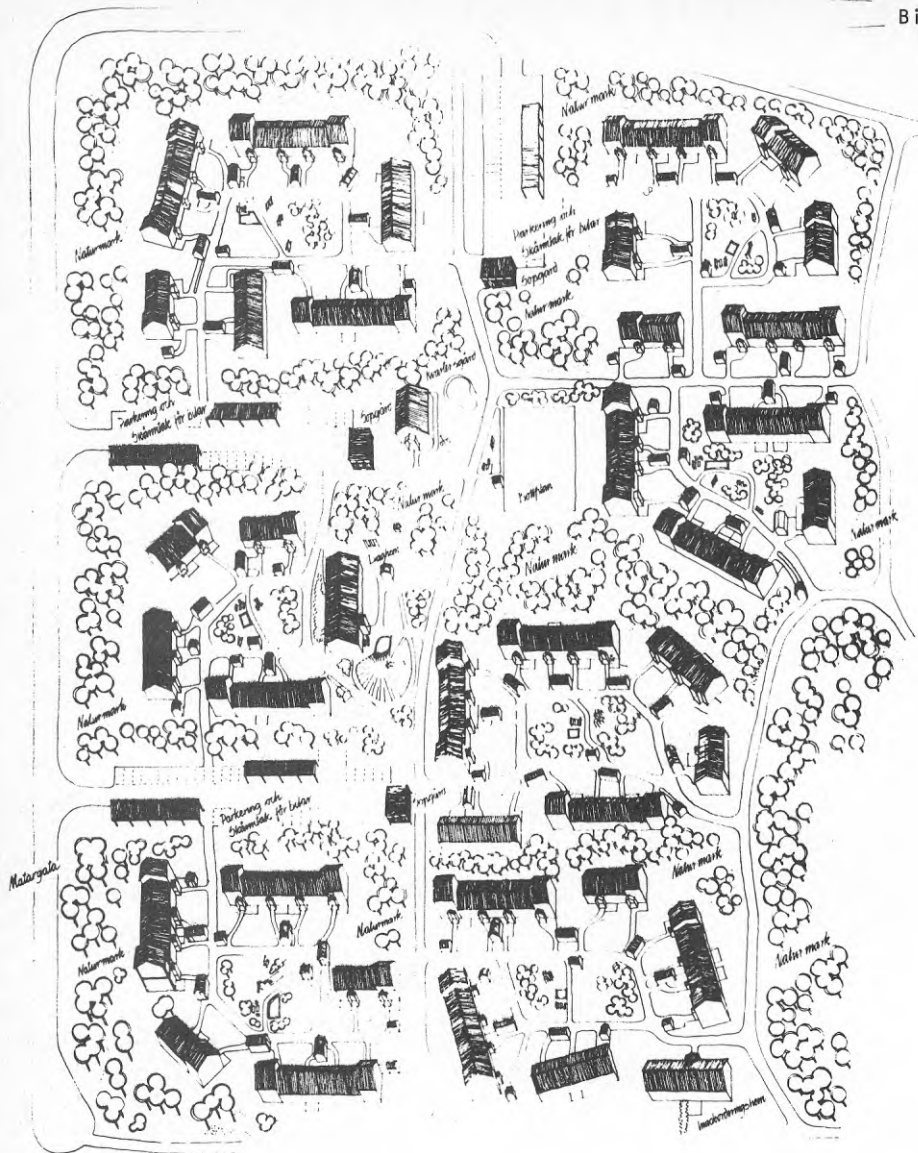

Göran Busk
V.Tjänsteman

SUN AIR ENERGY AB

Anders Backlund

Klas Lof

STIFTELSEN HÄRJEGÅRDAR

ÖVERMON 1:72 ,SVEG

EBERLÄRNINGAR

HUSTYP - - ANTAL -
A - 110 - 14
B - 110-120 - 11
C - 110-130 - 9
D - 110-140 - 6

A & B - SPECIALISERAD
E - 110-120 - 10
F - 110-130 - 8
G - 110-140 - 7
H - 110-150 - 6
I - 110-160 - 5
J - 110-170 - 4
K - 110-180 - 3
L - 110-190 - 2
M - 110-200 - 1

U - UTVALD
S - SPESIAL
V - VIKTIG
W - VIKTIG
X - VIKTIG
Y - VIKTIG
Z - VIKTIG

U - UTVALD
S - SPESIAL
V - VIKTIG
W - VIKTIG
X - VIKTIG
Y - VIKTIG
Z - VIKTIG

U - UTVALD
S - SPESIAL
V - VIKTIG
W - VIKTIG
X - VIKTIG
Y - VIKTIG
Z - VIKTIG

U - UTVALD
S - SPESIAL
V - VIKTIG
W - VIKTIG
X - VIKTIG
Y - VIKTIG
Z - VIKTIG

U - UTVALD
S - SPESIAL
V - VIKTIG
W - VIKTIG
X - VIKTIG
Y - VIKTIG
Z - VIKTIG

U - UTVALD
S - SPESIAL
V - VIKTIG
W - VIKTIG
X - VIKTIG
Y - VIKTIG
Z - VIKTIG

U - UTVALD
S - SPESIAL
V - VIKTIG
W - VIKTIG
X - VIKTIG
Y - VIKTIG
Z - VIKTIG

U - UTVALD
S - SPESIAL
V - VIKTIG
W - VIKTIG
X - VIKTIG
Y - VIKTIG
Z - VIKTIG

U - UTVALD
S - SPESIAL
V - VIKTIG
W - VIKTIG
X - VIKTIG
Y - VIKTIG
Z - VIKTIG

U - UTVALD
S - SPESIAL
V - VIKTIG
W - VIKTIG
X - VIKTIG
Y - VIKTIG
Z - VIKTIG

U - UTVALD
S - SPESIAL
V - VIKTIG
W - VIKTIG
X - VIKTIG
Y - VIKTIG
Z - VIKTIG

U - UTVALD
S - SPESIAL
V - VIKTIG
W - VIKTIG
X - VIKTIG
Y - VIKTIG
Z - VIKTIG

U - UTVALD
S - SPESIAL
V - VIKTIG
W - VIKTIG
X - VIKTIG
Y - VIKTIG
Z - VIKTIG

U - UTVALD
S - SPESIAL
V - VIKTIG
W - VIKTIG
X - VIKTIG
Y - VIKTIG
Z - VIKTIG

U - UTVALD
S - SPESIAL
V - VIKTIG
W - VIKTIG
X - VIKTIG
Y - VIKTIG
Z - VIKTIG

U - UTVALD
S - SPESIAL
V - VIKTIG
W - VIKTIG
X - VIKTIG
Y - VIKTIG
Z - VIKTIG

U - UTVALD
S - SPESIAL
V - VIKTIG
W - VIKTIG
X - VIKTIG
Y - VIKTIG
Z - VIKTIG

U - UTVALD
S - SPESIAL
V - VIKTIG
W - VIKTIG
X - VIKTIG
Y - VIKTIG
Z - VIKTIG

U - UTVALD
S - SPESIAL
V - VIKTIG
W - VIKTIG
X - VIKTIG
Y - VIKTIG
Z - VIKTIG

U - UTVALD
S - SPESIAL
V - VIKTIG
W - VIKTIG
X - VIKTIG
Y - VIKTIG
Z - VIKTIG

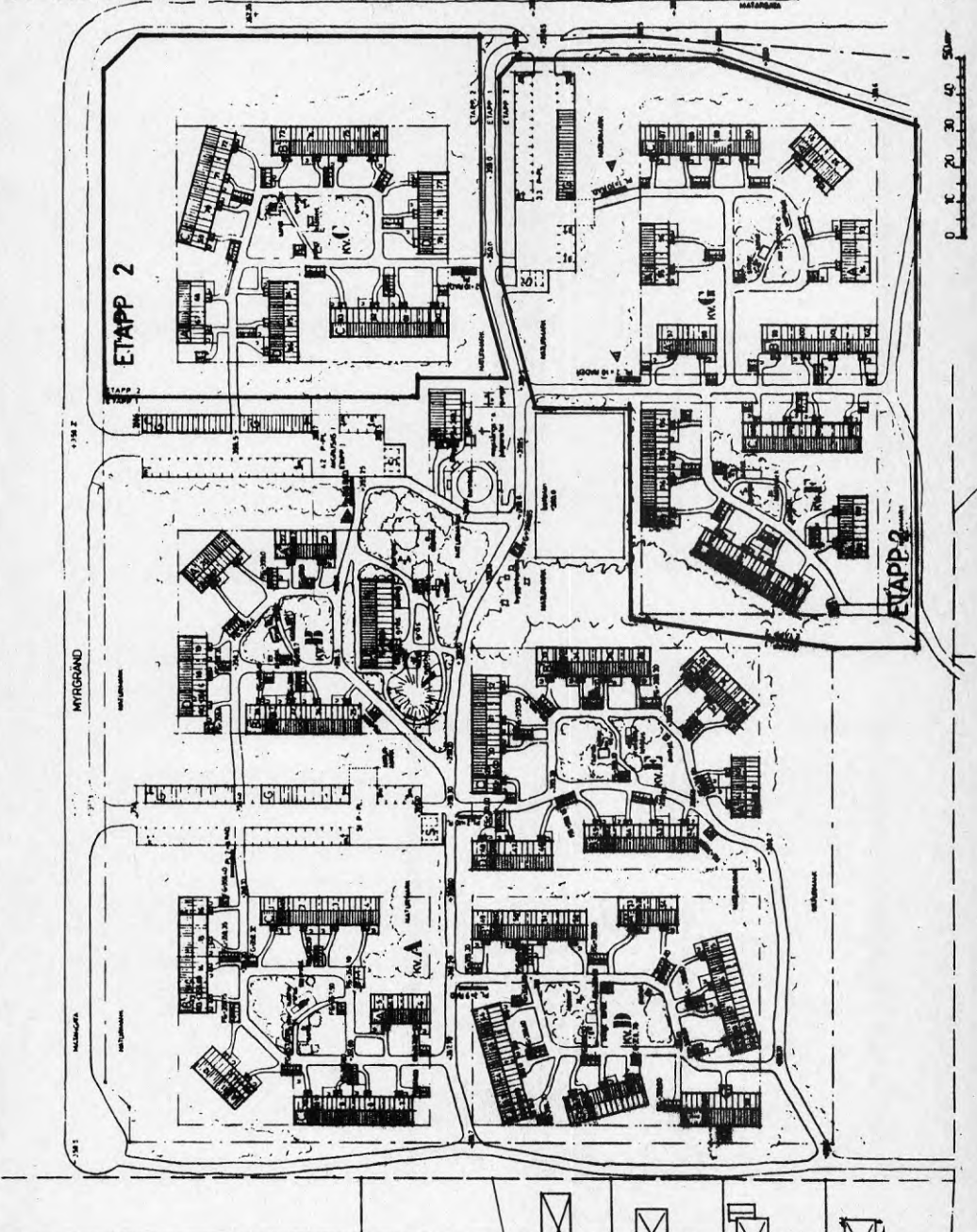
U - UTVALD
S - SPESIAL
V - VIKTIG
W - VIKTIG
X - VIKTIG
Y - VIKTIG
Z - VIKTIG

U - UTVALD
S - SPESIAL
V - VIKTIG
W - VIKTIG
X - VIKTIG
Y - VIKTIG
Z - VIKTIG

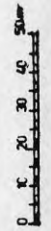
U - UTVALD
S - SPESIAL
V - VIKTIG
W - VIKTIG
X - VIKTIG
Y - VIKTIG
Z - VIKTIG

U - UTVALD
S - SPESIAL
V - VIKTIG
W - VIKTIG
X - VIKTIG
Y - VIKTIG
Z - VIKTIG

U - UTVALD
S - SPESIAL
V - VIKTIG
W - VIKTIG
X - VIKTIG
Y - VIKTIG
Z - VIKTIG

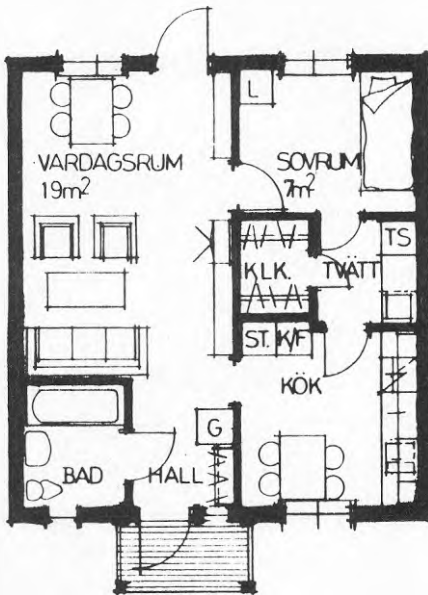

SITUATIONSPLAN

2 HUR SER BOSTADEN UT

2.1 Lägenhetstyper

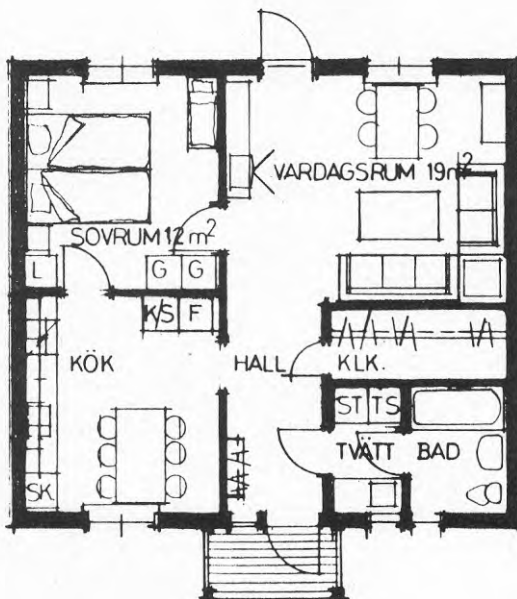

1 1/2 RUM OCH KÖK

Lägenheten har en primär bruksarea på 50 m².

Den innehåller ett vardagsrum, ett litet sovrum med en sängplats, kök med utrymme för minst fyra personer vid matplatsen, kläd-kammare, tvätt samt badrum.

Garderober och linneskåp är flyttbara.

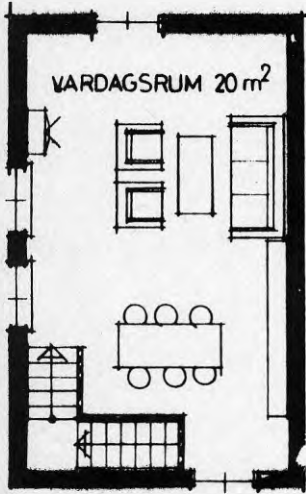

2 RUM OCH KÖK

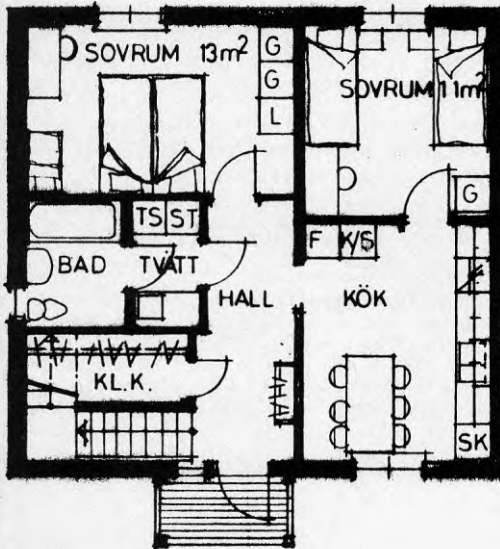
Lägenheten har en primär bruksarea på 62 m².

Den innehåller vardagsrum, ett sovrum med plats för två sängar och en barnsäng, kök med utrymme för sex personer vid matplatsen, kläd-kammare, tvätt samt badrum.

Garderober och linneskåp är flyttbara.

ÖVRE PLAN

BOTTENPLAN

3 RUM OCH KÖK

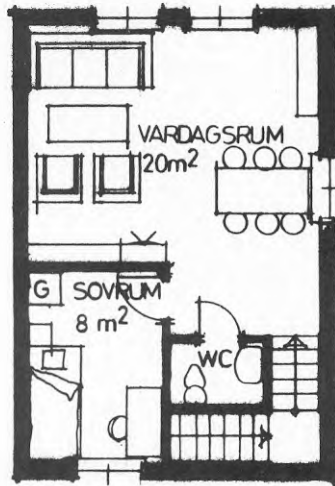
Lägenheten har totalt en yta på 79 m², varav 59 m² ligger i bottenplan.

Lägenheten består av ett vardagsrum på övre plan.

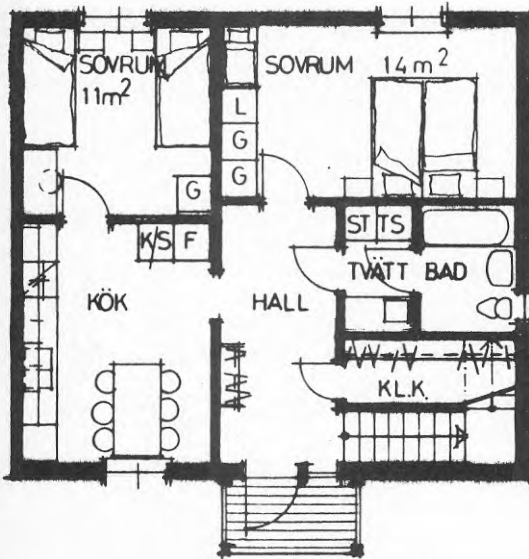
Två sovrum med plats för fyra sängar och en barnsäng.

Kök med utrymme för minst sex personer vid matplatsen, klädkammare, tvätt och badrum finns i bottenvåningen.

De flesta garderober och linneskåp är flyttbara.

ÖVRE PLAN

BOTTENPLAN

4 RUM OCH KÖK

Lägenheten har totalt en yta på 97 m², varav 63 m² ligger i botten-
våningen.

Lägenheten består av vardagsrum och
ett litet sovrum med en sängplats
samt en toalett på övre plan.

I bottenvåningen finns två sovrum
med fyra sängplatser och plats för
en barnsäng.

Kök med utrymme för minst sex personer
vid matplatsen, klädkammare, tvätt
och badrum.

De flesta garderboer och linneskåp
är flyttbara.

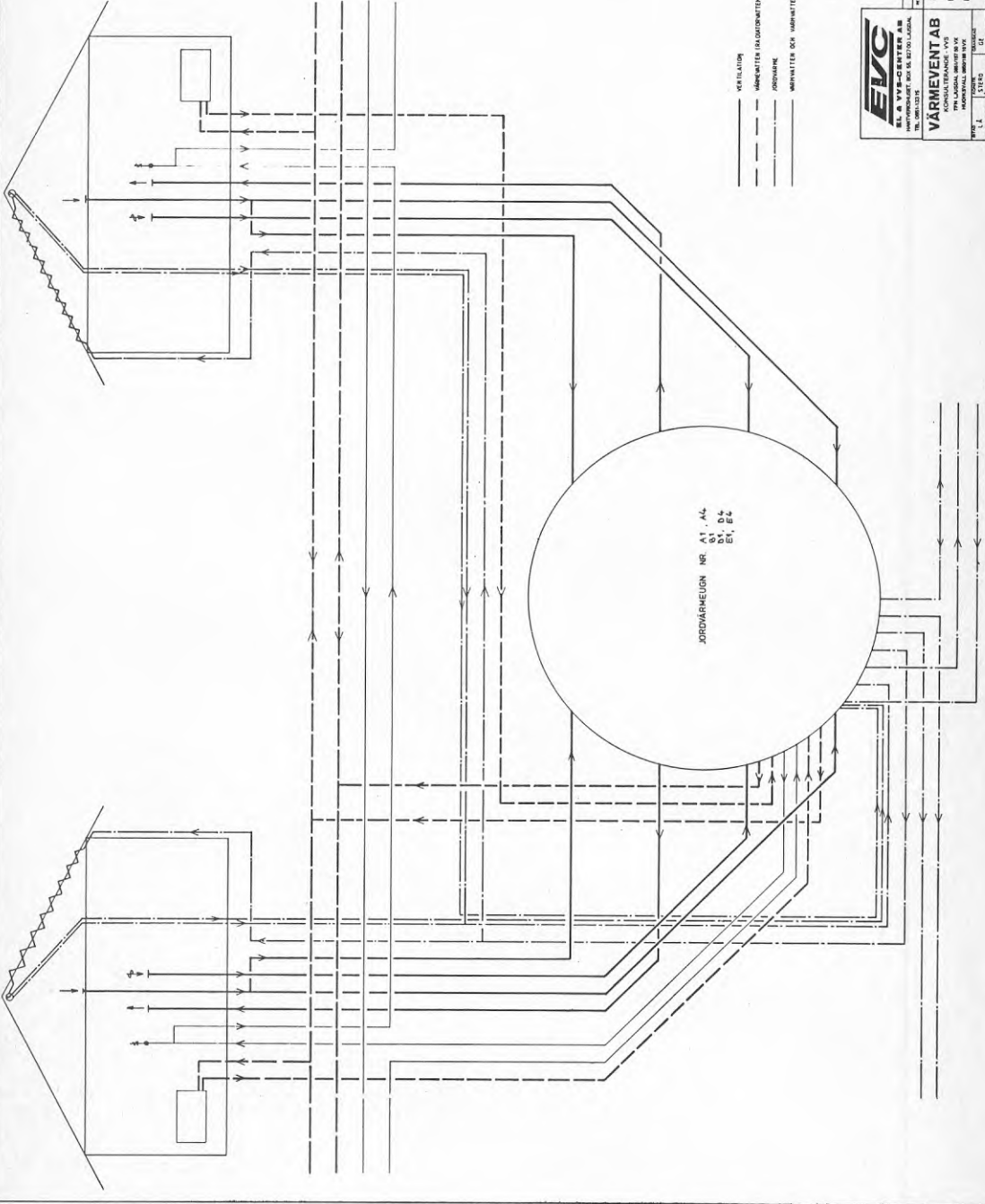

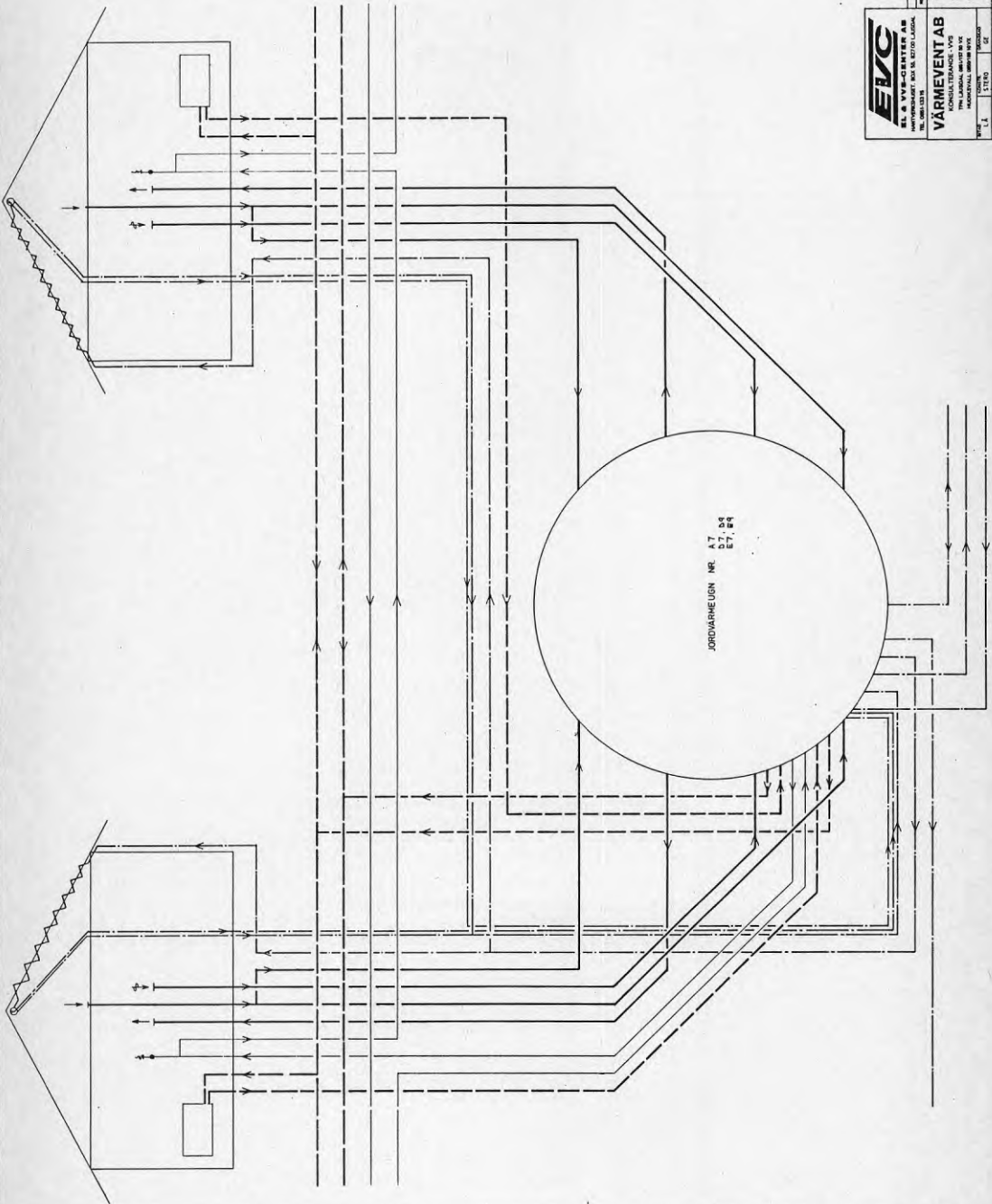

————— VENTILATION
 - - - - - VÄRMEVATTEN (JORDVÄRMEVATTEN)
 ······ LUFT
 ———— VÄRMEVATTEN OCH VÄRMEVÄTTEKÄLLAN

ARBETSRTNING
 Bil. 6, sid. 3

EVC
 ELLER SVB-GRUPPEN AB
 SVEVÄG 10
 S-141 86
 TEL. 08-730 10 10
 FAX 08-730 10 11
VÄRMEVÄRME AB
 KONGSÅKERGÅRDSVÄG 10
 S-141 86
 TEL. 08-730 10 10
 FAX 08-730 10 11
 ÖVERKON 1:72, SVEG
 PRINCIPLOSNING AV
 RÖRDRAGNING FÖR JORDVÄRMEUGN

ARBETSBRITNING
BIL.6, sid.4

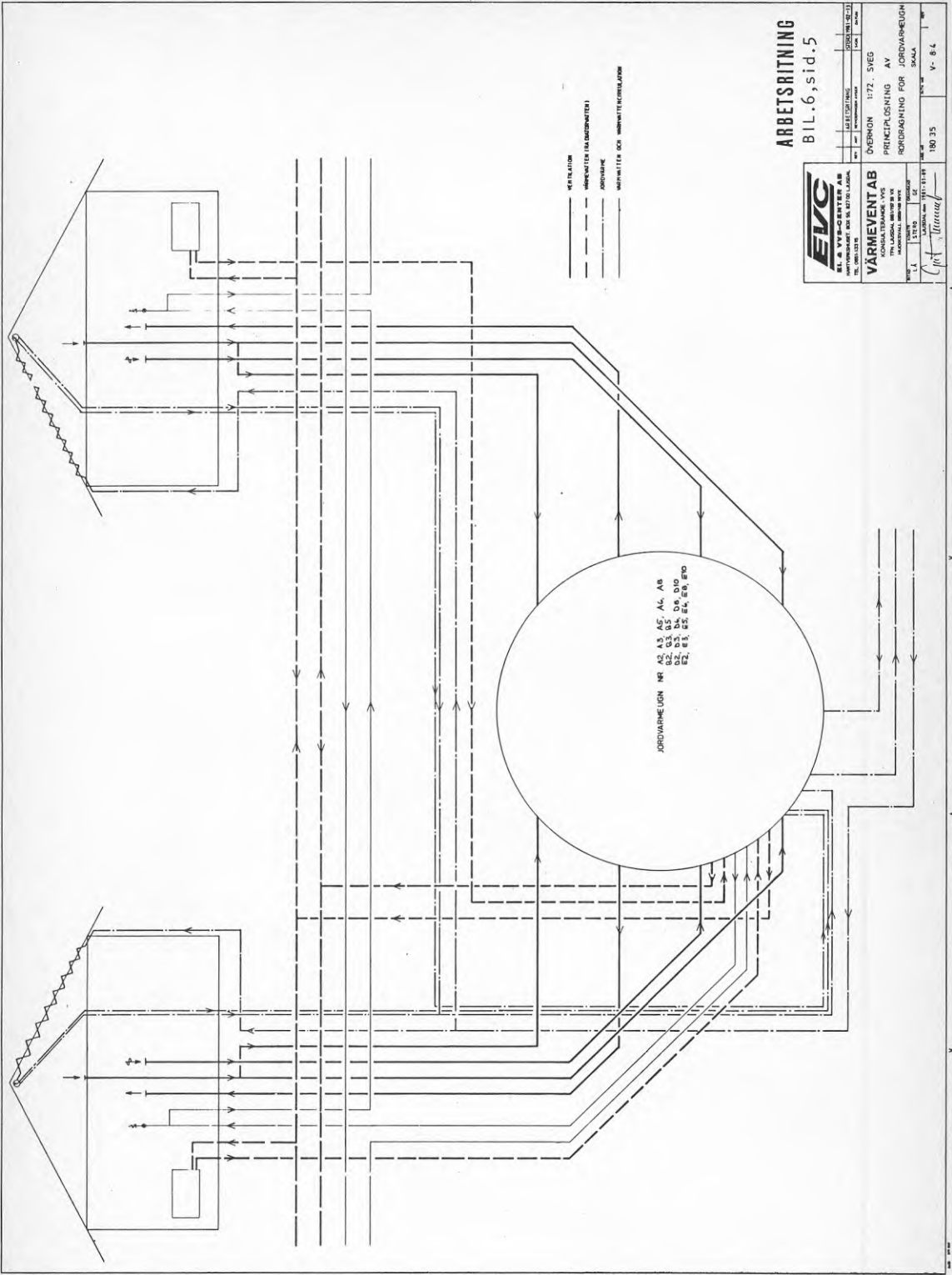

EVC & VÄRME-ENTRÉ AB
 SVEVÄG 10
 SE-100 137 SÖDER
 VÄRMEVENT AB
 KONJAKTSTRÅDE 1005
 SE-100 137 SÖDER

ARBETSBRITNING	SEK. NR. 2023
ÖVERKON 1:72. SVEG	
PRINCIPLOSNING AV	
REORPÄRNING FÖR JORDVÄRMELEN	
190 35	191 11 19
SKALA	V-83

DOKUMENT NR. 11-19
 190 35
 V-83

Carl Gustaf

— VENTILATION
 - - - VÄRMEVÄTTER (IN RÖRLEDNINGAR)
 ······ VÄRMEVÄTTER (ÅT VÄRMEVÄTTERINGEN)

ARBETSBRITNING
BIL. 6, sid. 5

EVC
 ELLER SVENSKA ENVIKETS AB
 HÄRSTENÅRSGATAN 10, S-131 23 JÄRFÄLLA
 TEL. 08-12312
VARMEVENT AB
 HÄRSTENÅRSGATAN 10, S-131 23 JÄRFÄLLA
 TEL. 08-12312

ÖVERSKON 1:72 - SVEG
 PRINCIPLOSNING AV
 RÖRDRAGNING FÖR JORDVÄRMEUGN

L. A. STEDS
 SKALA 1:80 35
 V. 8.4

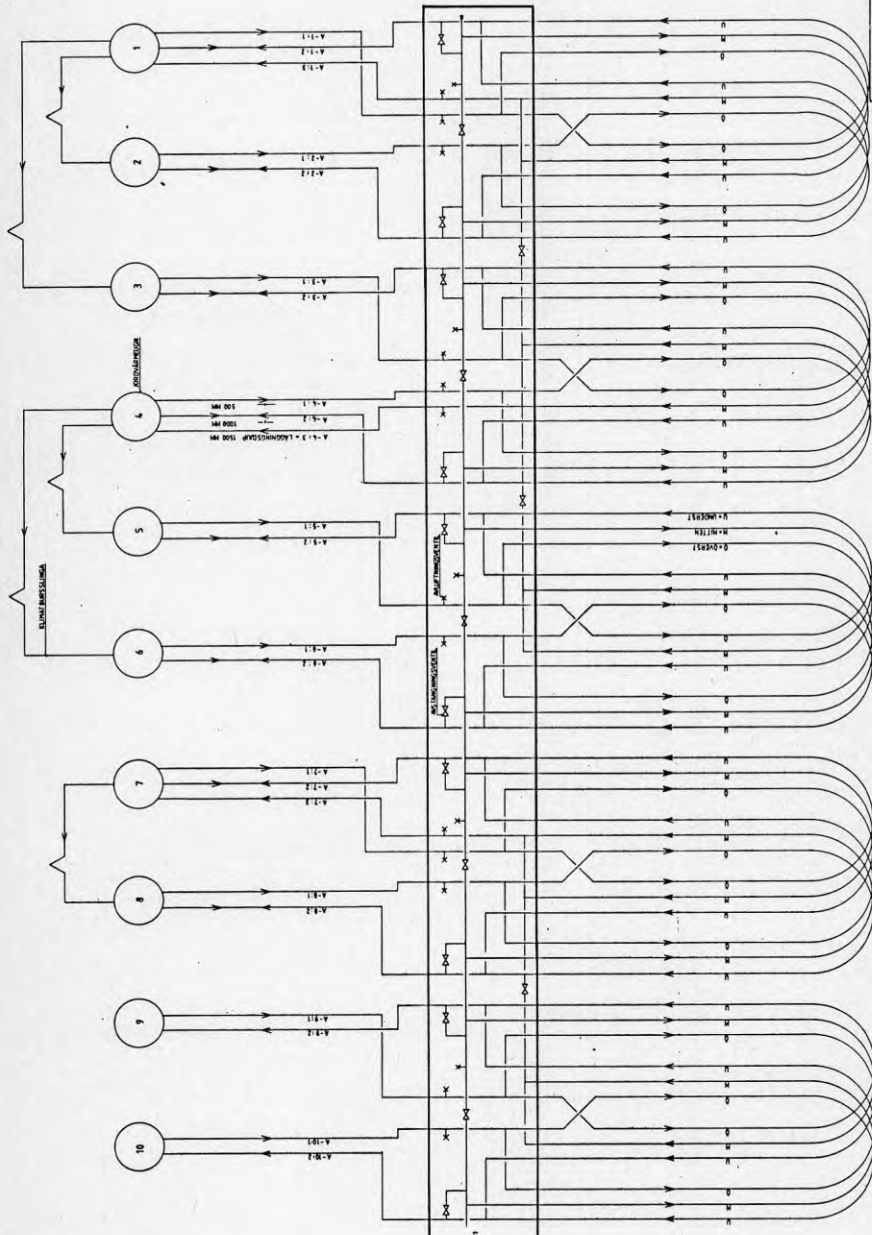

180 35
V-AB 11

ARBETSBRITNING
BIL. 6, sid. 10

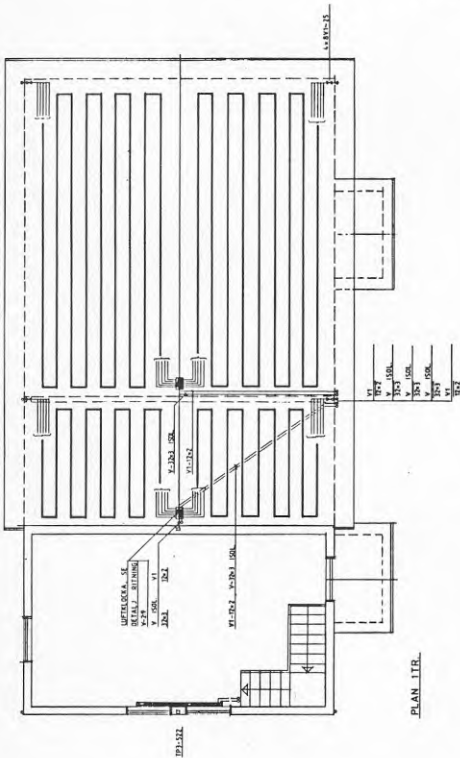
VÄRMEVENT AB
KONSULTERANDE OCH
INDUSTRIKONTOR
FÖR KVA
VÄRMEVENT AB
INDUSTRIKONTOR
FÖR KVA

PROJEKTANT	UTSÄNDNING	REVISOR	REVISOR
180 35	V-AB 11	180 35	V-AB 11
180 35	V-AB 11	180 35	V-AB 11
180 35	V-AB 11	180 35	V-AB 11

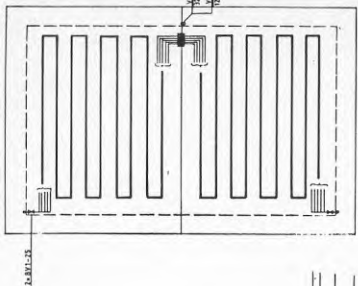
SKALA
180 35
V-AB 11
A

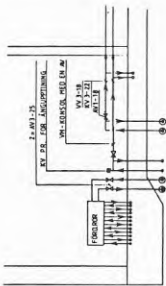

PLAN ITR.

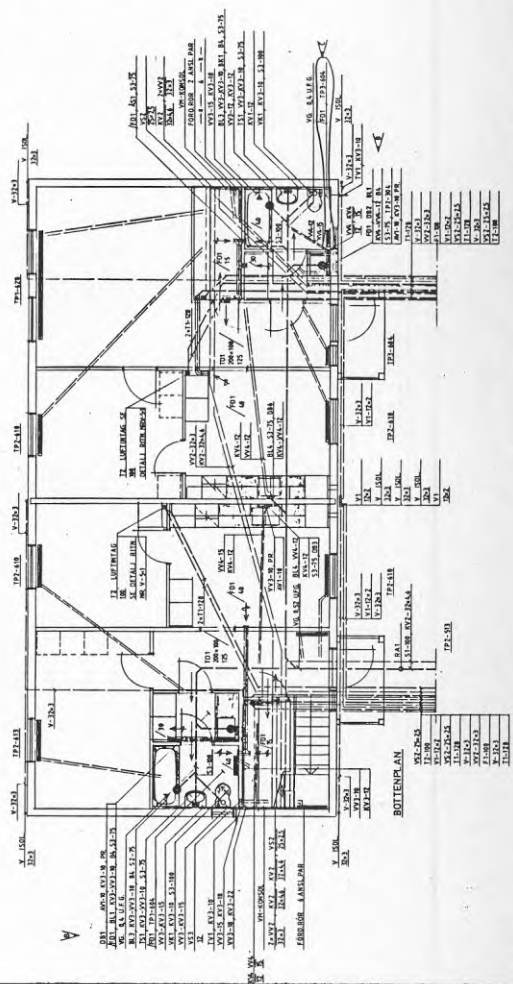

TAKPLAN - HOODEL

PRINCIPALÖSNING AV VATTEN- och VÄRME-INSTALLATION OCH FÖRBELING
KÄLDKAMMARE

SAMTLIGA RÅD SLINGOR VVS OCH
TAK V-2003 OCH EJ ANNAI AN-
GIVIS
SAMTLIGA VENTILOR HÖRNING
10-20-100 A UPPRIS OCH KLIMAT-
BUREN RÅD PEX-2003

BOTTENPLAN

BIL. 6, sid. 13

ARBETSBRITNING

RITHINEN GÄLLER KVARTER A(6,6)

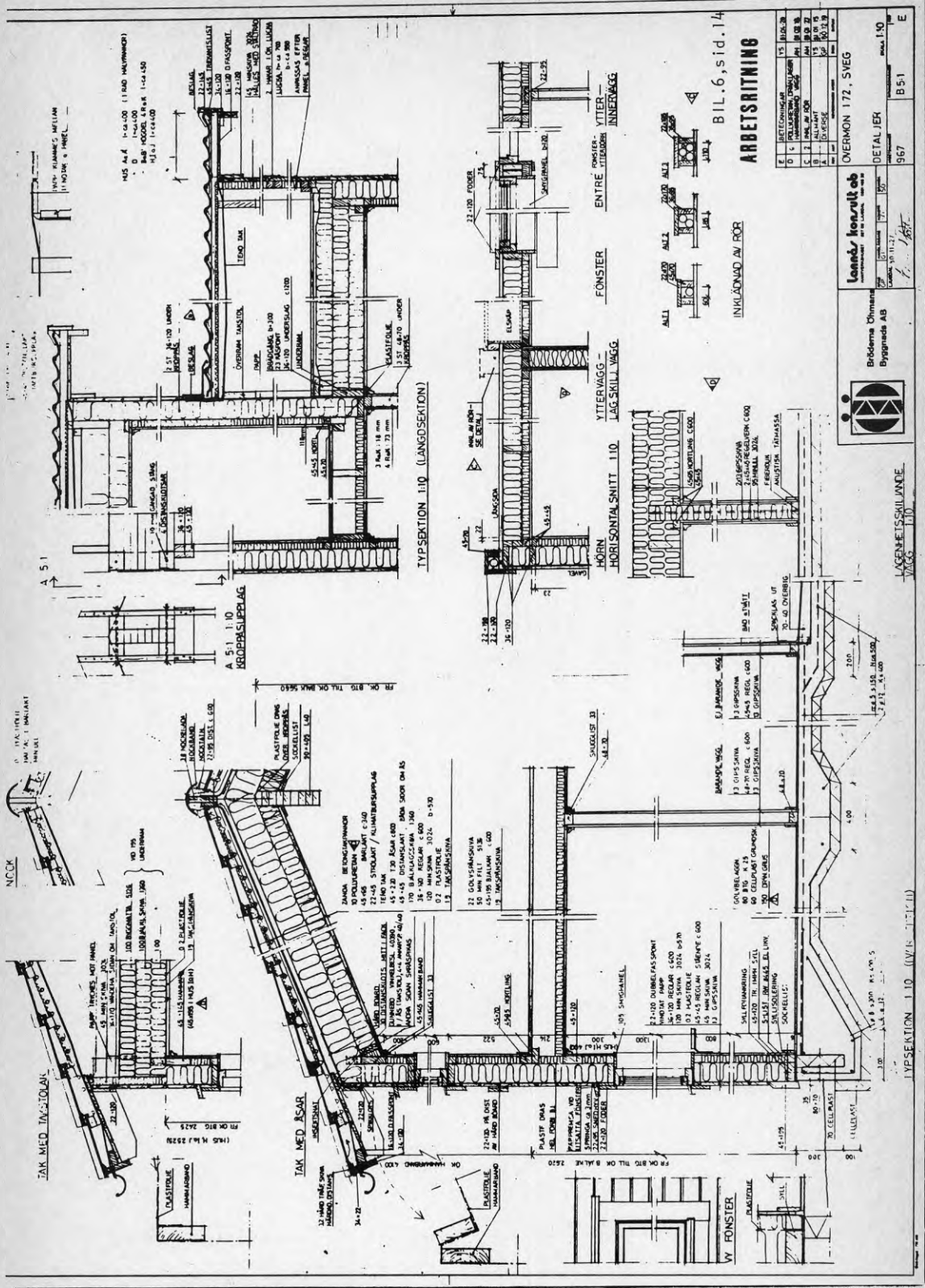
EVC
E. & VVS-CENTRER AB
HÄRVEDSKEN VÄG 80, 171 10 LÅNNA, S-171 10
TEL. 08-730 10 00 FAX 08-730 10 01
WWW.EVC.SE

VÄRMEVENT AB
ÖVERMON 172, 5165
HUSTYPA A
BY, VÄN 11R
TEL. 08-730 10 00 FAX 08-730 10 01
WWW.VARMEVENT.SE

C	FAKTAHISTORIE	STYRNINGSPERSON
B	PROJEKTERING	PROJEKTERING
A	BYGGNAD	BYGGNAD
	BYGGNAD	BYGGNAD

ÖVERMON 172, 5165
HUSTYPA A
BY, VÄN 11R
TEL. 08-730 10 00 FAX 08-730 10 01
WWW.VARMEVENT.SE

800 35 V. 41 C

110-111
 110-112
 110-113
 110-114
 110-115
 110-116
 110-117
 110-118
 110-119
 110-120
 110-121
 110-122
 110-123
 110-124
 110-125
 110-126
 110-127
 110-128
 110-129
 110-130
 110-131
 110-132
 110-133
 110-134
 110-135
 110-136
 110-137
 110-138
 110-139
 110-140
 110-141
 110-142
 110-143
 110-144
 110-145
 110-146
 110-147
 110-148
 110-149
 110-150

110-151
 110-152
 110-153
 110-154
 110-155
 110-156
 110-157
 110-158
 110-159
 110-160
 110-161
 110-162
 110-163
 110-164
 110-165
 110-166
 110-167
 110-168
 110-169
 110-170
 110-171
 110-172
 110-173
 110-174
 110-175
 110-176
 110-177
 110-178
 110-179
 110-180
 110-181
 110-182
 110-183
 110-184
 110-185
 110-186
 110-187
 110-188
 110-189
 110-190
 110-191
 110-192
 110-193
 110-194
 110-195
 110-196
 110-197
 110-198
 110-199
 110-200

110-201
 110-202
 110-203
 110-204
 110-205
 110-206
 110-207
 110-208
 110-209
 110-210
 110-211
 110-212
 110-213
 110-214
 110-215
 110-216
 110-217
 110-218
 110-219
 110-220
 110-221
 110-222
 110-223
 110-224
 110-225
 110-226
 110-227
 110-228
 110-229
 110-230
 110-231
 110-232
 110-233
 110-234
 110-235
 110-236
 110-237
 110-238
 110-239
 110-240

110-241
 110-242
 110-243
 110-244
 110-245
 110-246
 110-247
 110-248
 110-249
 110-250
 110-251
 110-252
 110-253
 110-254
 110-255
 110-256
 110-257
 110-258
 110-259
 110-260
 110-261
 110-262
 110-263
 110-264
 110-265
 110-266
 110-267
 110-268
 110-269
 110-270
 110-271
 110-272
 110-273
 110-274
 110-275
 110-276
 110-277
 110-278
 110-279
 110-280

110-281
 110-282
 110-283
 110-284
 110-285
 110-286
 110-287
 110-288
 110-289
 110-290
 110-291
 110-292
 110-293
 110-294
 110-295
 110-296
 110-297
 110-298
 110-299
 110-300
 110-301
 110-302
 110-303
 110-304
 110-305
 110-306
 110-307
 110-308
 110-309
 110-310
 110-311
 110-312
 110-313
 110-314
 110-315
 110-316
 110-317
 110-318
 110-319
 110-320

110-321
 110-322
 110-323
 110-324
 110-325
 110-326
 110-327
 110-328
 110-329
 110-330
 110-331
 110-332
 110-333
 110-334
 110-335
 110-336
 110-337
 110-338
 110-339
 110-340
 110-341
 110-342
 110-343
 110-344
 110-345
 110-346
 110-347
 110-348
 110-349
 110-350
 110-351
 110-352
 110-353
 110-354
 110-355
 110-356
 110-357
 110-358
 110-359
 110-360

110-361
 110-362
 110-363
 110-364
 110-365
 110-366
 110-367
 110-368
 110-369
 110-370
 110-371
 110-372
 110-373
 110-374
 110-375
 110-376
 110-377
 110-378
 110-379
 110-380
 110-381
 110-382
 110-383
 110-384
 110-385
 110-386
 110-387
 110-388
 110-389
 110-390
 110-391
 110-392
 110-393
 110-394
 110-395
 110-396
 110-397
 110-398
 110-399
 110-400

110-401
 110-402
 110-403
 110-404
 110-405
 110-406
 110-407
 110-408
 110-409
 110-410
 110-411
 110-412
 110-413
 110-414
 110-415
 110-416
 110-417
 110-418
 110-419
 110-420
 110-421
 110-422
 110-423
 110-424
 110-425
 110-426
 110-427
 110-428
 110-429
 110-430
 110-431
 110-432
 110-433
 110-434
 110-435
 110-436
 110-437
 110-438
 110-439
 110-440

110-441
 110-442
 110-443
 110-444
 110-445
 110-446
 110-447
 110-448
 110-449
 110-450
 110-451
 110-452
 110-453
 110-454
 110-455
 110-456
 110-457
 110-458
 110-459
 110-460
 110-461
 110-462
 110-463
 110-464
 110-465
 110-466
 110-467
 110-468
 110-469
 110-470
 110-471
 110-472
 110-473
 110-474
 110-475
 110-476
 110-477
 110-478
 110-479
 110-480

110-481
 110-482
 110-483
 110-484
 110-485
 110-486
 110-487
 110-488
 110-489
 110-490
 110-491
 110-492
 110-493
 110-494
 110-495
 110-496
 110-497
 110-498
 110-499
 110-500
 110-501
 110-502
 110-503
 110-504
 110-505
 110-506
 110-507
 110-508
 110-509
 110-510
 110-511
 110-512
 110-513
 110-514
 110-515
 110-516
 110-517
 110-518
 110-519
 110-520

110-521
 110-522
 110-523
 110-524
 110-525
 110-526
 110-527
 110-528
 110-529
 110-530
 110-531
 110-532
 110-533
 110-534
 110-535
 110-536
 110-537
 110-538
 110-539
 110-540
 110-541
 110-542
 110-543
 110-544
 110-545
 110-546
 110-547
 110-548
 110-549
 110-550
 110-551
 110-552
 110-553
 110-554
 110-555
 110-556
 110-557
 110-558
 110-559
 110-560

110-561
 110-562
 110-563
 110-564
 110-565
 110-566
 110-567
 110-568
 110-569
 110-570
 110-571
 110-572
 110-573
 110-574
 110-575
 110-576
 110-577
 110-578
 110-579
 110-580
 110-581
 110-582
 110-583
 110-584
 110-585
 110-586
 110-587
 110-588
 110-589
 110-590
 110-591
 110-592
 110-593
 110-594
 110-595
 110-596
 110-597
 110-598
 110-599
 110-600

110-601
 110-602
 110-603
 110-604
 110-605
 110-606
 110-607
 110-608
 110-609
 110-610
 110-611
 110-612
 110-613
 110-614
 110-615
 110-616
 110-617
 110-618
 110-619
 110-620
 110-621
 110-622
 110-623
 110-624
 110-625
 110-626
 110-627
 110-628
 110-629
 110-630
 110-631
 110-632
 110-633
 110-634
 110-635
 110-636
 110-637
 110-638
 110-639
 110-640

110-641
 110-642
 110-643
 110-644
 110-645
 110-646
 110-647
 110-648
 110-649
 110-650
 110-651
 110-652
 110-653
 110-654
 110-655
 110-656
 110-657
 110-658
 110-659
 110-660
 110-661
 110-662
 110-663
 110-664
 110-665
 110-666
 110-667
 110-668
 110-669
 110-670
 110-671
 110-672
 110-673
 110-674
 110-675
 110-676
 110-677
 110-678
 110-679
 110-680

110-681
 110-682
 110-683
 110-684
 110-685
 110-686
 110-687
 110-688
 110-689
 110-690
 110-691
 110-692
 110-693
 110-694
 110-695
 110-696
 110-697
 110-698
 110-699
 110-700
 110-701
 110-702
 110-703
 110-704
 110-705
 110-706
 110-707
 110-708
 110-709
 110-710
 110-711
 110-712
 110-713
 110-714
 110-715
 110-716
 110-717
 110-718
 110-719
 110-720

110-721
 110-722
 110-723
 110-724
 110-725
 110-726
 110-727
 110-728
 110-729
 110-730
 110-731
 110-732
 110-733
 110-734
 110-735
 110-736
 110-737
 110-738
 110-739
 110-740
 110-741
 110-742
 110-743
 110-744
 110-745
 110-746
 110-747
 110-748
 110-749
 110-750
 110-751
 110-752
 110-753
 110-754
 110-755
 110-756
 110-757
 110-758
 110-759
 110-760

110-761
 110-762
 110-763
 110-764
 110-765
 110-766
 110-767
 110-768
 110-769
 110-770
 110-771
 110-772
 110-773
 110-774
 110-775
 110-776
 110-777
 110-778
 110-779
 110-780
 110-781
 110-782
 110-783
 110-784
 110-785
 110-786
 110-787
 110-788
 110-789
 110-790
 110-791
 110-792
 110-793
 110-794
 110-795
 110-796
 110-797
 110-798
 110-799
 110-800

110-801
 110-802
 110-803
 110-804
 110-805
 110-806
 110-807
 110-808
 110-809
 110-810
 110-811
 110-812
 110-813
 110-814
 110-815
 110-816
 110-817
 110-818
 110-819
 110-820
 110-821
 110-822
 110-823
 110-824
 110-825
 110-826
 110-827
 110-828
 110-829
 110-830
 110-831
 110-832
 110-833
 110-834
 110-835
 110-836
 110-837
 110-838
 110-839
 110-840

BIL. 6, sid. 14
 ARBETSBITNING
 INKLÄDNING AV RÖR
 FÖNSTER
 YTTRE VÄGG
 ENTRE-UTRUM
 INNERVÄGG
 HÖRN
 YTTRE VÄGG - LÅGSKILLVÄGG
 HORIZONTALSNITT 110

E	BETECKNING	15	KLASS
D	PÅLÄGGNING	16	KLASS
C	ISOLERING	17	KLASS
B	UTRUM	18	KLASS
A	YTTRE VÄGG	19	KLASS
	INNEVÄGG	20	KLASS

ÖVERMON 172, SVEG
 DETALJER
 967
 B51
 E

Landens konstrukt
 Byggnads AB
 SVEVENSKA
 GÅRDEN 10, 111 27
 TEL. 11 11 11

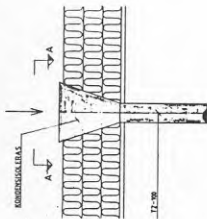

Bröderna Ohmstedt
 Byggnads AB
 SVEVENSKA
 GÅRDEN 10, 111 27
 TEL. 11 11 11

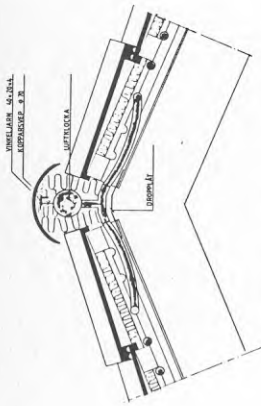
LÅGSKILLVÄGG
 110

TYPSEKTION 110 (VÄR. TYP 11)
 110

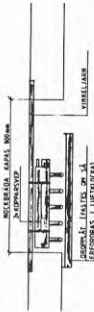

SEKTION A-A
DETALJ LUFTINTAG
SKALA 1:10

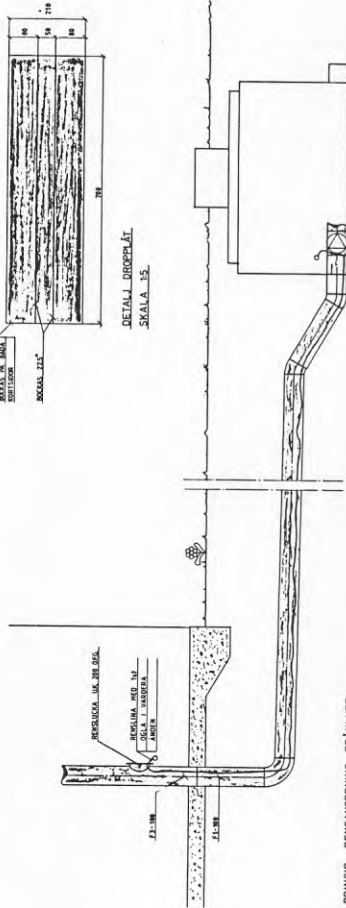
DETALJ UPPHÄNGNING AV LUFTKLOCKA
SKALA 1:5

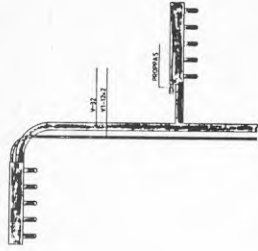
DETALJ UPPHÄNGNING AV LUFTKLOCKA
SKALA 1:10

DETALJ DÖRRÖR
SKALA 1:5

PRINCP BENSÄNDNING FRÅN LUFT

PRINCP HÖRKOPLING AV LUFTKLOCKOR
MÖDDEL LÄGDEL 3 och 4 RÖK

EVCC
 AB
 SVEVÄG 177
 171 78
 LÅNDA
 TEL. 0863 13215
 FAX. 0863 13215

VÄRMEVENT AB
 KONKRETTANDE VVS
 OCH VÄRMEBESÖRNING
 I HUS OCH INDUSTRIAL ANVÄNDNING

BYGG U.S. LÅNDA 0863 13215
 BYGG U.S. LÅNDA 0863 13215
 BYGG U.S. LÅNDA 0863 13215

ARBETSBRITNING
 ÖVERMON 177, SVEG
 DETALJER

SKALA
 180 35
 V 51

Got Arman

ARBETSBRITNING
 BIL.6, sid.15

**Denna rapport hänför sig till forskningsanslag 810002-4
från Statens råd för byggnadsforskning till Swenor
Consulting AB, Täby.**

R3: 1989

ISBN 91-540-4990-3

Statens råd för byggnadsforskning, Stockholm

Art.nr: 6709003

**Abonnemangsgrupp:
W. Installationer**

**Distribution:
Svensk Byggtjänst
171 88 Solna**

Cirkapris: 46 kr exkl moms